

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
București

Cota 38298

Inventar 787330

257/08

94125

B-9417
MAXIM GORKI

Inv. 27.802

Lepădăturile Societății

— ROMAN —

Traducere de N. RĂDULESCU-NIGER

5896

*

1921

EDITURA, I. NEGREANU

BUCUREȘTI

Str. Principesa Ileana No. 19

38298 - RC 9/95

Procurați-vă ultimele noutăți literare

APĂRUTE ÎN

EDITURA I. NEGREANU

BUCUREȘTI, Strada Principesa Ileana, 19

- BUCUREȘTI
Cota ...
Inventar ...
- 38298
- 257/08
- François Coppée*, Pentru Cinste, roman, cu coperta în culori. Volumul *Lei 4.50*.
- H. Sienkiewicz*, Amanta, roman, cu coperta în culori, traducere de N. Rădulescu-Niger. Vol. *Lei 6*.
- Théophile Gautier*, Privirea fatală, roman. *Lei 5,25*.
- Emile Zola*, Dragoste și Decădere, roman. Apărut în a II-a edițiune, completă și revăzută. Vol. *Lei 6*.
- Emile Zola*, Vis de iubire, roman ediția II-a, coperta în culori. *Lei 10 vol.*
- Alphonse Daudet*, Speranțe Spulberate, roman sublim, edițiunea II-a, cu coperta ilustrată în culori. Volumul *Lei 4.50*.
- H. de Balzac*, Tainele Căsnicieii, roman, de mare succes, cu coperta în culori. Volumul *Lei 8*.
- Victor Hugo*, „Selavul Iubirii“, roman, ediția II-a, coperta în culori. Volumul *Lei 10*.
- N. Rădulescu-Niger*, A Fost un Vis!..., roman fermecător. Coperta în culori. Volumul *Lei 8*.
- N. Rădulescu-Niger*, Puterea Destinului, roman care a obținut cel mai mare succes de librărie. Această lucrare a apărut în a 4-a edițiune. *Lei 8*.
- N. Rădulescu-Niger*, Romanul unei iubiri, roman sentimental, copertă în culori. Volumul, *Lei 8*.
- N. Rădulescu-Niger*, Intrigă Amoroasă, roman-captivant, coperta ilustrată. Volumul *Lei 8*.
- N. Rădulescu-Niger*, Logodnicul Durerii, roman ediția II-a cu coperta ilustrată în culori. *Lei 8*.
- N. Rădulescu-Niger*, De vorbă'n sat, piesă de teatru sătesc, coperta ilustrată în 3 culori. *Lei 1 ex.*
- N. Rădulescu-Niger*, Bucuria cea din urmă, nuvele rustice, de o frumusețe extraordinară. Coperta în culori. *Lei 10 vol.*
- N. Rădulescu-Niger*, „Bietul Tudorel“, roman pentru copii și tinerime. Coperta coloridă ilustrată în 3 culori. Cea mai morală. Volumul *Lei 10*.

B.C.U. Bucuresti

C787330

LEPĂDĂTURILE SOCIETĂȚII

I

Strada Viezjaia. Două șiruri de cocioabe, înghesuite una în alta, dărăpănate, cu pereții plecați, cu ferestrele strîmbe. Acoperemintele găarite, ale acestor locuinți omenеști pe care vremea le-a prăpădit cu încetul, sunt cîrpogite și smălțate cu mușchiu. Ici, colo răsare câte-o prăjină cu câte un cuib pentru grauri, la umbra verdeței prăfuroase a socului și a sălciilor noduroase, — floră păcătoasă a mahalalelor depărtate orășenești, unde locuеște sărăcimea.

— Geamurile ferestrelor acestor cocioabe, s'au înverzit și s'au turburat în curgerea anilor, uitându-se par'că unele la altele cu priviri de pungăși fricoși.

La mijlocul uliței cu urcuș se tîrăște șerpuitoare o ripă care se strecoară printre crăpăturile adînci pe care le-au săpat ploile. Ici colo se văd grămezi de pietre și de moloz peste care se întind balării: sunt rămășițele sau întîiele materialuri ale clădirilor pe care locuitorii le-au tot încercat în zadar, în lupta lor cu viitura apelor din ploi, năvălitoare asupra orașului.

Sus, pe colină, case mândre de piatră se ascund în verdeața bogată a grădinilor; clopotnițe se înalță cerbicoase spre cerul albastru, iar crucile de aur de pe ele sclipesc orbitor la soare.

Când plouă, orașul își varsă noroaiele în ulița Viezjaia.

În vreme de secetă, îi aruncă praful. Toate cocioabele acestea pocite par și ele aruncate de sus, măturătură a unor dărîmături, făcută de vr'un braț puternic.

Turtite locului, stau înfipte pe toată colina, pe jumătate putregăite, șovăitoare. Soarele, praful, ploile le dă acea față de-un cenușiu murdar, cu neputință de definit, pe care o prinde lemnul îmbătrânit.

La capătul acestei uliți păcătoase, pe care orașul o svirle din el, se află o casă lungă părăsită, cu două caturi pe care o cumpărase negustorul Petunicov. Ieră cea din urmă, din șir, cu totul în josul coastei. Dela ea încolo se întindea câmpul deschis, tăiat de un țârm nalt al unui riu, la o jumătate verstă depărtare.

Casa, mare, foarte veche, avea între vecinele ei înfățișarea cea mai mormîntală. Toate se suciseră, la ea: din cele două șiruri de ferestre, nici una nu'și păstrase forma regulată. Rămășițele geamurilor rămase între ciurciuvelele sfărîmate se făcuseră de-un verde turburiu ca al unei ape stătătoare.

Tencuiala căzută lăsase crăpături și pete întunecoase, ca niște deseneuri împrăștiate pe pereți, între ferestre, ca și cum vremea ar fi scris istoricul casei, cu anume ieroglifice.

Acoperămîntul povârnit în spre uliță, îi însemnă și mai mult înfățișarea de deplâns: par'că s'ar fi aplecat spre pămînt ca săși aștepte cu resemnare soarta, cea de pe urmă lovitură care s'o prefacă în țărîna, într'o grămadă fără formă de sfărîmături pe jumătate putregăite.

Poarta cea mare stă căscată. Una din aripi, smulsă din țîțini, pâta, pămîntul și iarba deasă care acoperia întreaga curte pustie, îi străbătea până și prin crăpăturile dintre scînduri.

În fundul curții se află o clădire joasă, fume-gărită, cu acoperămînt de tinichea, povîrnit numai de-oparte.

Casa ieră nelocuită, dar în clădirea din fund, altă dată fierărie, se așezase nu de mult un azil de noapte pe care'l ținea căpitanul de cavalerie, în retragere, Aristide Fomici-Kuvalda.

Lăuntrul azilului ieră o vizuină lungă și întunecoasă, careși primiă lumina dintr'o singură parte prin patru ferestre mici și prin o ușă largă.

Păreții, de cărămidă, netencuiți, și tavanul făcut din funduri vechi luate de la bărci, ierău negre de afumate ce ierău. La mijloc, o sobă uriașă, ieră așezată pe un cuptor de fierărie și împrejurul ei cât și de-a lungul păreților ierău înșiruite scînduri late așternute cu grămăgioare de sdrențe de tot felul și acestea serviau de paturi celor ceși petreceau noaptea aci. Păreții mirosiau a fum; podeala, de pămînt bătut, mirosia a umezeală; scîndurile mirosiau a putregaiu și a sudoare.

Patronul azilului își avea cuibul de-asupra sobei chiar; scîndurile dimprejurul sobei ierău locuri de cînste și pe ele odihniau numai oaspeții cari se bucurau de prietenia și de hafârul patronului.

Căpitanul de obicei stătea la ușa casei, într'un fel de jeț pe care și'l făcuse din cărămidă, ori se ducea la cărciuma lui Egor Vavilov, în fața casei lui Petunicov: acolo mîncă și beă rachiu.

Mai nainte de-a fi avut localul acesta, Aristide Kuvalda ținea în oraș un biurou de servitori. Ur-mărindu'l mai departe în trecut, îl găsim că avu-

sese tipografie și mai înainte de tipografie, trăise, — vorba lui, — „trăiam bine, să mă ia dracul! Știam să trăiesc, pot s'o spun“...

Ieră cam de vr'o cincizeci de ani, lat în spate, nalt de statură, cu obrații ciupiți de vărsat și pu-havi de băntură, în mijlocul unei bărbi cât roata carului, de un galben murdar. Ochii lui cenușii, holbați, ierau veseli și îndrăsneți. Vorbiă cu glas gros, răgușit; veșnic între dinți își purta luleana nemțească de faiantă. Când se mâniă, nările nasului aquilin, roșcat, i se umflau grozav de tare iar buzele, răsfrîngîndu-i-se, lăsau să se vadă două șiruri de dinți lați și galbeni ca dinții de lup. Brațele le avea lungi; picioarele, îndoite. Se îmbracă totdeauna cu o tunică veche ofițerească, ruptă și pătată iar pe cap purtă un chipiu unsuros cu galon roșu, însă fără cozoroc și în picioare cizme de păs'ă, găurite, care-i ajungeau până la genuchi.

Dimineța totdeauna se simția greoiu; seara însă, iera foarte treaz. Ori cât ar fi băut, nu i se întimplă să fie beat și nu'și pierdeă vreodată veselia.

Seara, înfundat în fotoliul lui de cărămidă, cu luleana între dinți, își primia oaspeții.

Ce fel de om ești dumneata? întrebă pe fiecare ins scofălcit și trențáros ce s'apropia de dîn-ul, pe care orașul îl asvîrliă din pricina beției ori din altă pricină ce'l făcuse să se coboare aci.

Omul răspundeă.

— Ca dovadă a minciunilor ce'mi îșiri, îi ziceă Căpitanul, arată'mi ce hârtii ai?

Și dacă omul aveă și-i puneă supt ochi vre una, două. Căpitanul le strecură în sîn, nepăsător de cuprinsul lor și îi ziceă:

— O să fie bine. Două copeici noaptea, zece copeici săptămâna, treizeci de copeici luna. Du-te

și găsește'ti loc. Dar, ia seama: nu locul altuia; altfel, mănânci bătaie. Eu primesc oaspeți serioși.

Noul venit îl întreabă:

— Și dumneata nu dai ceaiu, pâine.. ceva de-ale gurii?

— Dau numai păreți și acoperămînt... Eu chiar plătesc pentru asta cinci ruble pe lună, stăpânului gropniței astea, negustorul de mâna a doua, Iuda Petunicov, lămuriă cu glas serios Kuvalda. Cei ce vin aci nu's deprinși cu luxul.. Iar, dacă ai obiceiul să'ți umpli bîrdanul în toate zilele, uite, ai coleă, în față, ospătărie. Ai face mai bine însă, spurcăciune ce ești, să te lepezi de obiceiul ăsta rău.. Nu'mi iești cine știe ce boer.. Și care 'ți-e mîncarea, mă rog? Ori îți mănânci din carne tu singur?

Felul acesta de cuvîntare și altele de aceiaș măsură, rostite cu asprime prefăcută în timp ce ochii îi rîdeau mereu; chipul îndatoritor și luător aminte în care își îngrijia oaspeții, îl făceau pe Căpitan să se bucure de-o mare popularitate printre acești desculți ai orașului.

Se întîmplă adeseori ca vre un vechiu mușteriu să i se arate nu trențáros și prăpădit, ci în stare mai mult ori mai puțin cuviincioasă și cu înfățișare bărbătească.

— Bună ziua, Căpitane. Ce mai faci?

— Bună ziua. Trăiesc. Și pe urmă?

— Nu'ți viu în minte deloc?

— Nu.

— Ia gîndește-te nițel. Am mas la dumneata astă-iarnă, vr'o lună de zile.. știi, până la pri-goană.. când au fost prinși vr'o trei inși..

— Ei, ce vrei, frate!.. Supt acoperămîntul meu ospitalier Poliția își arată nasul adeseori..

— He, he!... ba încă dumneata i-ai și dat comisarului cu tifa!

— Haide, dă dracului amintirile! Spune'mi curat ce'ți trebuie?

— N'ai fi bucuros de nițică cinste ce vreau să fac? Știi, ca pe vremea când stam aci și când dumneata, cum am zice ierai..

— Se cade să încurajăm recunoștința, prietene, fiindcă rar o vezi la oameni. Trebuie să fii bun băiat. Nu'mi aduc aminte de dumneata, dar ce are a face? Aș merge bucuros la cârciumă cu dumneata să mă îmbăt, bînd în sănătatea dumitale și pentru izbînzile dumitale în bine..

— Hei! totdeauna acelaș... glumești mereu.

— A-ba! cum vrei să fie altfel, când trăiești în mijlocul celor nenorociți.

Și se duceau.

Une-ori, vechiul mușteriu, dat gata de beție, rămânea la azil. A doua-zi să cinsteau iarăș și, într'o bună dimineată vechiul mușteriu se treziă că și vede fundul pungii din pricina băuturii.

— Luminăția ta, uite isprava!... Iar îți sunt unul din gloată... Ce-i de făcut acum?

— Drept e că nu-i o stare de care să fii mândru... Dar când te vezi în ea, nu-i nici un folos să te vaeți, îl judecă vrednicul căpitan. Prietene, trebuie să privești totul cu nepăsare fără să'ți înrăești existența cu filosofia, fără să te tot întrebi!... Totdeauna e prost lucru să faci filozofie, dar mai ales când ești turlac, nu-i cuminte de loc. O mîncărică bună cere rachiu și nu remușcări, nici scrișnirea dinților. Păzește-ți dinții; altfel n'o să ai cu ce să ronțăești. Uite, douăzeci de copeici... Du-te și adă o litră de rachiu, paceă caldă și jocuri, de cinci copeici, o jumătate de pâine și doi

castraveți. După ce ne vom fi înșurupat moralul, vom cerceta starea lucrurilor..

Starea lucrurilor se făcea foarte limpede, câteva zile mai târziu, când nu mai rămânea nici o copeică din hârtia de trei ori de cinci ruble care fișia în buzunarul căpitanului, în ziua ivirei mușterii recunoscător.

— Ei, suntem la capăt. Acuma basta, zicea căpitanul. Acuma, neghiobule, de vreme ce ne-am ușurat de-al binelea punga, să ne punem iar pe calea înfrînării și a... virtuții. Nu s'a zis cu nedreptate: fără să fi păcătuit, nu-i loc de căință, fără de căință, nu-i chip de scăpare.

Am sfârșit cu partea întâia. Cât despre înfrinare, e fără folos. Să ne îngrijim de-a dreptul doar de scăpare. Du-te la riu și muncește. Dacă nu ești stăpân pe tine, spune supraveghetorului să-ți oprească plata ori adă-mi-o mie..

După ce vom fi pus de-oparte ceva parale, îți voi cumpăra o pereche de pantaloni, și ce-ți va mai trebui, că iarăș să ai înfățișarea de om cinstit, de muncitor modest prigonit de nenoroc. C'o pereche bună de nădragi, ce crezi, vei merge departe!

Mușterii se ducea și se tocniă hamal la riu, făcînd haz de lungă și înțeleapta cuvîntare a căpitanului. Nu-i prindea tocmai bine sarea, dar vedea înaintea lui ochi voioși, simția duhul curajului, și știa că vorbărețul căpitan avea brațe cari, la nevoie, îl puteau sprijini.

În adevăr, după ce muciă ca un ocnaș, o lună, două, mușterii, grație supravegherii aspre din partea căpitanului în ce privia purtarea aceluia, el avea puțința materială de a se ridica la o treaptă peste nivelul la care căzuse cu concursul binevoitor al aceluiaș căpitan.

— Ei, prietene, îi ziceă Kuvalda după ce'l măsură din tălpi până în creştet cu priviri pătrunzătoare, așa cum ieră el de înțolit. — eată-ne cu nădragi și cu surtue! Vezi tu? Sunt lucruri de mare însemnătate, să crezi în experiența mea, rogu-te. Atâta timp cât am avut și eu nădragi cuviincioși, am locuit în oraș în rîndul oamenilor cum se cade. Dar, dracul să mă ia! de îndată ce nădragilor le-a ieșit așa, am scăzut în buna opinie a oamenilor și a trebuit să mă pogor și eu în josul oraşului. Oamenii, prietene, ne judecă după față. Fondul lucrurilor rămâne necuprins de prostia lor înăsentă. Să'ți intre bine asta în tidvă și, după ce'mi vei plăti jumătate din datorie, dacă nu toată, să te duci cu Dumnezeu să cauți în altă parte și să găsești...

— Și cât îți datorez, Aristide Fomici? îl întrebă, încurcat, mușteriul.

— O rublă și șaptezeci de copeici. Pentru acuma dă'mi ori rubla ori cele șaptezeci de copeici; restul îl voi aștepta până când vei fură sau vei câștiga ceva mai mult decât astăzi.

— Îți mulțănesc prea plecat pentru bunătate, ziceă mușteriul, înduișat, zău așa, cât ești de bun! bun ca pâinea albă! Ce păcat că viața ne-a făcut să vedem sărăcia! Trebuie să fi fost dumneata cândva strașnic om, atunci când ierai la locul d-tale!

Căpitanul nu se putea opri să nu rostească o cuvîntare nurflată:

— Ce vrei să zici cu vorba: «la locul meu»? Nimeni nu'ș cunoaște adevăratul loc în viață și fiecare 'și pune sgară care nu e pentru el. Locul negustorului Iuda Petunicov e la ocnă; cu toate astea dumnealui să plimbă, toată ziua albă, pe

străzi; ba încă are planul să clădească nuștiu ce fabrică... Locul învățătorului școlii ar fi lângă o femeiușcă grăseană și în mijlocul unei jumătăți de duzină de copii, iar el își face vacul în cărciuma lui Vavilov. Tu, chiar? tu te duci să cauți un loc de slugă, de băiat de otel, iar eu văd că serviciul militar ți s'ar potrivi: nu ești prost, duci la tăvăleală, pricepi disciplina. Vezi ciudățenie: viața ne amestecă întocmai ca pe un joc de cărți și numai din întâmplare, ba încă și atunci nu pentru multă vreme, ne găsim adevăratul loc!

Uneori asemenea cuvântări de rămas-bun ierau ca prilej pentru o mai bună cunoștință, care, începea la rîndu-i prin băuturistică îmbielșugată, până ce mușterii zăpăcit, bea tot ce avea, Căpitanul îi întorcea și el, cînstea, și amândoi rămăneau afii!

Astfel de recăderi nu stricau de loc legătura bună dintre patron și mușteriu.

Învățătorul școlii, de care pomenise Căpitanul, iera tocmai și el unul dintre mușterii cari nu se puneau pe picioare decât ca să vie iar cu nasul de pămînt. Prin cultura intelectuală ieră cel ce se apropiă mai mult de Căpitan și ieră presemne pricina pentru care, odată ce cădea până la azil, nu se mai putea ridica.

Ieră singurul apoi cu care Aristide Kuvalda putea să filosofeze, sigur fiind că iera înțeles. Apreciă lucrul acesta, iar când învățătorul, după ce câștigă câteva parale, se pregătiă să plece din azil și să ia cu chirie câte un colț, în oraș, Kuvalda își luă rămas bun de la el cu atîta tristețe, înșiră o bogăție atît de mare de tirade melancolice, în cât fără doar și poate amândoi să amețiau și beau tot ce aveau. Se prea poate ca Aristide să fi făcut

aşa, cu voinţă, în cât învăţătorul să nu izbutiască a se smulge din azil, chiar fără voea lui. Înadevăr, Aristide Kuvalda, nobil, cu o educaţiune ale căreia rămăşiţe străluciau, une ori, în vorba lui, cu deprinderea de a judeca, dobândită în repetatele lovituri ale soartei, — se putea să nu doriască şi să nu aducă lucrul aşa încât să aibă totdeauna pe lângă el un om asemenea lui? Avem milă de noi înşi-ne.

Învăţătorul acesta, altădată fusese profesor la nu ştiu care institut pedagogic dintr'un oraş de pe Volga, însă de pe urma unei şotii oarecare a fost nevoit săşi părăsească postul. După aceea a fost contabil la o fabrică de pielărie şi silit să plece şi de-acolo. A fost bibliotecar la o casă particulară; a făcut apoi cunoştinţă cu mai multe meştesuguri şi, la urmă, după ce-a dat examen de procedurist înaintea justiţiei, se puse pe băut cupa amară şi ajunsese la azilul Căpitanului.

Învăţătorul ieră cu totul adus de umeri, avea un nas lung şi ascuţit şi ţeasta foarte pleşuvă. Pe chipul lui gălbinişios şi osos împodobit cu bărbuţă ascuţită, sclipiau ochi mari plini de expresiunea unei nelinişti fricoase, adine înfundaţi în orbite; colţurile gurii i se lăsau în jos pline de amarăciune.

Câştiga cât îi trebuia să trăiască, mai degrabă să bea, făcînd reportajii pentru ziarele locului. I se întimplă să câştige cincisprezece ruble pe săptămână: atunci le dă Căpitanului zicîndu-i:

— Uite! Mă întorc în sinul civilizaţiunii. Incă o săptămână de muncă şi mă îmbrac cuviincios, apoi... *addio mio caro!*..

— Nu se poate mai bine. Filipe, îţi încuviinţez din tot sufletul hotărîrea. Nu'ţi voiu mai îngădui

în timpul săptămânii nici un păhărel, îi răspundea cu tărie căpitanul.

— Iau aminte... și, zi, nu'mi vei da voie nici măcar pentru o picătură?

Căpitanul prindea din cuvintele acestea anume rugăminte sfioasă ca să nu fie prea neîndurător și-i zicea cu mai multă asprime încă:

— Ori cât ai răgi de tare, nu'ți voiu îngădui nimic.

— Ne-am înțeles, oftă învățătorul.

Și se puneă pe cale să-și facă reportagiul.

A doua zi sau a treia zi cel mai târziu, obosit, prăpădit, schimbat, se uită la Căpitan cu ochi neliniștiți și rugători, în așteptarea clipei când să-l vadă cu inima înduioșată pe prietenul. Căpitanul luă înfățișare de sihastru și îndrugă obișnuita-i vorbărie în care se străvedea ironia crudă în privința plăcerii dobitocești a beției, în privința a câtor alte subiecte potrivite împrejurării. Trebuie să-i dăm dreptatea aceasta că el, când apucă să se pironească în rolul de povățuitor și de moralist, apoi o făcea cu sinceritate, însă obișnuirii azilului, plini de spirit sceptic, luau seama Căpitanului și dacă-i ascultau cuvântările, aveau anume clipire din ochi îndreptată asupra lui.

— Șarlatan! Ce bine-o mai hîrîe!... Auzi-l... și-am spus-o; nu m'ai ascultat... Ce-ai vrut, ai!

— Luminăția Lui e adevărat războinic! Merge înainte dar pipăe numai decât calea pe care s'o ia înapoi!...

Învățătorul își trăgea iarăș de-oparte prietenul, în vre un colț întunecos, i se agăța de tunica murdară și, tremurând, lingîndu-și buzele uscate, i se uită în ochi cu o privire adînc tragică pe care cuvîntul n'o poate descri.

— Nu ai puțința? îl întrebă întunecat Căpitanul.

Învățătorul, fără să îngâne o vorbă măcar, făcea un semn afirmativ cu capul și și-l plecă apoi pe pept, cu melancolie, în timp ce întreg trupul lung și firav îl cutremurau fiori rezezi din când în când.

— Rabdă măcar o zi, te vei birui, poate, îi zicea Kivalda.

Învățătorul oftă și clătină cu disperare capul. Căpitanul, dacă vedeă că freamătă întreg trupul slab al prietenului lui, de setea de otravă, scotea bani din pungă și rostiă atunci, ca și cum ar fi voit să i se ierte lucrul:

— E fără de folos să te împotrivești destinului..

Dacă învățătorul îi stă împotriva timp de o săptămână, se întâmplă între amândoi prietenii o scenă înduioșătoare de bun rămas, al căreia sfârșit se deslegă de obicei la cărciuma lui Vavilov.

Învățătorul nuși bea toți banii; o jumătate întreagă din ei cheltuiă pentru copiii din ulița Viezjaia. Oamenii săraci sunt totdeauna încărcăți de copii: în prăfăria și în gropile acestei uliți, de dimineața până seara mișunau în toate zilele grămezi de copii, golași, murdari, înfometăți.

Copii sunt florile vii ale pământului, însă în ulița viezjaia ei aveau înfățișarea unor flori, de timpuriu ofilite, desigur fiindcă creșteau pe un tărâm foarte sărac de sevă sănătoasă.

De câte ori învățătorul școlii îi adună împrejurul lui, le cumpără cozonăcei, ouă, meri, nuci și se ducea cu ei spre riu în partea ogoarelor. Acolo se așezau pe pământ și începeau să îmbuce lacom tot ce le dă învățătorul. Se puneau apoi pe joacă, umplând aerul cine știe până la ce distanță cu strigătele lor nepăsătoare, cu risetele lor. Lunga și firava persoană a învățătorului părea că se scurtează în mijlocul acestor sburățuri de oameni

care se purtau familiar cu dînsul ca față cu unul de-ai lor. Ba încă îi ziceau pe nume: „Filipe“, fără să mai adauge: „unchiule“ ori „unchiușorul“. Se învîrteau în juru-i ca niște țipari, îl înghioldiau, i se suiau în spate, îi stăteau cu palmele peste chelia capului, îl trăgeau de nas. Și-i plăceau lui comediile acestea; cel puțin nu se ridică împotriva unor asemenea familiarități.

De obicei vorbea puțin cu dînșii iar când vorbea, o făcea cu anume ferire, par'că c'un fel de teamă ca și cum i-ar fi fost să nu-i murdăriașcă ori să nu le facă rău cu vorbele lui. Iși trecea ceasuri întregi cu dînșii. Le ieră jucărie și tovarăș, le luă seama cu priviri pline de tristețe și de neliniște chipurilor lor însuflețite de joc, — apoi, pornit pe gânduri se întorcea încet, fără nici o vorbă, la cărciuma lui Vavilov și acolo, în tăcere, se îmbătă până ce'si bea toate mințile.

Aproape în fiecare zi când venia dela munca lui, învățătorul aducea un ziar. În juru-i se făcea atunci o adunare generală a tuturor aruncaților de valuri. De îndată ce'l zăriau se îndreptau spre el de prin toate ungherele curții, beți ori bolnavi din beție, în tot chipul trențuți dar tot la un fel de murdari și de păcătoși.

Însă mai întiu Alexe Maximovici Simtzov, gras cât un butoiu, fost pădurar al administrației domeniului, iar acum negustor de chibrituri, de cerneală, de văcsuit și de lămâi stricate. Să fi avut șaiszeci de ani. Purta un pardesiu de pânză groasă și pălărie mare care-i adăpostiă supt marginile largi și mototolite obrazii roși, fălcoși înconjurați de barbă albă, deasă. Un foarte mic nas roșcat, vesel, răsăriă din această grămădeală ca să se uite par'că la creațiunea lui Dumnezeu. Buze groase de-un

roș aprins și ochi mititei lăcrimoși și nerușinați îi completau figura. Lumea-i zicea: „boț“ și porecla aceasta carecteriză nu se putea mai nimeriți ființa lui rotundă și limbuția lui zbirniitoare.

Se iviă apoi, ieșind nuștiu de unde, „Ghidihoiul“, betiv arămiu, posac și ursuz, fost inspector de închisori, adevăratu-i nume fiind Luca Antonovici Martinov, — individ ale căruia mijloace de traiu ierau: „sfoara“, „cele trei frunze“ și „banca“, jocuri pe cât de subțiri pe atât de puțin plăcute Poliției. El își lăsă muntele de trup, nu numai odată rău îngrijit, să cadă greu pe iarbă, lângă învățător și ochii lui negri aruncau scânteii. Intindea apoi mâna la sticlă și întrebă cu glas gros răgușit:

— „Se poate?“

Venia apoi mecanicul Pavel Sutzov, officos, cam de vr'o treizeci ani. Se alesese la o trintă cu coasta stîngă ruptă; chipul ascuțit și gălbenicios ca al unei vulpi îl strîmbă veșnic un suris fals. Buzele-i subțiri îi vădeau două șiruri de dinți negri, mâncați. Pe umerii strîmți și numai oase îi atîrnau, ca pe un cuier, sdrențele uricioase. Il porecliseră: „rămășiță carnoasă“. Meseria îi ieră să vîndă perii pe care le lucră el însuși dintr'un fel de ierburi și care ierau foarte bune de periat hainele.

Mai ieră apoi unul de obîrșie neștintă, lung, ciolănos, chior de ochiul stîng, ai căruia ochi rotunzi și mari, rășfrîngiau o veșnică teamă posomorită. De trei ori fusese închis pentru furtișag, condamnat de judecătoria de pace și de jurați. Se numiă Kiselnicov, însă i se zicea „Tarasie și jumătate“, fiindcă ieră tocmai c'o jumătate mai înaltă decât deaconul Terasie, nedespărțitul lui prieten, oprit de slujbă din cauza beției și a curviei. Dia-

conul ieră scurt și îndesat, c'un pept de atlet, c'un cap rotund și păros. Dănțuia uimitor de bine și înjură și mai uimitor de frumos.

El și Kiselnicov își aleseseră meseria tăiatului de scânduri pe țărnul râului iar în ceasurile libere diaconul înșiră prietenului lui și tuturor celor cari voiau să'l asculte, povești „de el însuși născocite”, după cum încredința.

Ascultându-i poveștile acestea ai căroro eroi ierau totdeauna Sfinți, regi, preoți și generali, chiar locuitorii azilului scupau de scârbă și făceau ochi mari în fața închipuirilor diaconului, care, îndrugă ținându-și pe jumătate ochii închiși și chipul nepăsător, atâtea năzbătii nespuse de josnice, prin spiritul lor obscen.

Imaginațiunea omului acesta iera puternică și de nesecat, El putea să născociască și să nu mai tacă toată ziua, de dimineață până seara, fără să se repete vreodată.

În el pieria poate un poet de pusternică întra-ripire, cel puțin un povestitor nici de cum de rînd care avea aerul de a da vieață la tot ce spunea, de a pune suflet în pietre chiar cu vorba lui măscăricioasă dar plină de imagini și viguroasă.

Și mai ieră încă un băiat nerod, pe care îl poreclise însuși Kuvalda: „meteorul”. Venise odată să se culce aci și rămăsese printre asemenea scule. La început nimeni nu'l luă în seamă; în timpul zilei se ducea, ca și ceilalți, să și caute un mijloc de existență, dar seara nu se mai despărția de tovarăși. În sfîrșit căpitanul îi prinse de veste:

— Piciule, ce ești tu pe pămîntul acesta?

— Eu? Un desculț, îi răspunse scurt și cutezător.

Căpitanul îl măsură cu pătrundere.

787330

Băietanul ieră de-o înfățișare nu tocmai lămurită: avea părul prea lung, obrații cu umerii prea ieșiți în afară, nasul cu vârful în sus; purta surtuc fără cingătoare; pe cap o fișie de pălărie de pae și picioarele, goale.

— Ești un imbecil, își dădu Kuvalda părerea. Ce-ai venit să măsluiești pe-aci? N'avem nevoie de tine. Bei tu rachiu? Nu. Marș! Invață d'astea și vino când vei fi om întreg.

Băietanul se puse pe ris.

— Pe viața mea, nu.. Voiu stă puțin printre voi..

— Adecă, la ce?

— Uite-așa.

— Poftim „meteor“! statornici căpitanul.

— Am să-l fac să-i sară dinții.. rînji Martianov.

— Dece? il întrebă băietanul.

— Eac' așa..

— Și eu voiu lua frumusețel un pietroi și ți voi cercă țaria capului cu el.. îi răspunse cu mult respect picul.

Martianov l'ar fi luat la bătae dacă nu l'ar fi oprit Kuvalda.

— Dă-i pace. Iți e cam văr, prietene, ba poate e văr cu noi toți. Tu vrei, fără motiv, să-i fii dentist; el vrea, tot fără motiv, ca și tine, să trăiască printre noi. Să-i fie de bine. Cu toții trăim, uite-așa.. fără motiv îndestulător.. și merge.. El, la fel... Prin urmare.. lasă-l în pace..

— Cu toate astea, tinere, ar fi mai nemerit dacă te-ai depărtă de noi, îi zise învățătorul, cu ochii triști privindul.

Băiatul nu răspunse dar rămase. Se obișnuiră cu el și nu-l mai luară în seamă. Trăia acum printre ei și observa totul.

Acești indivizi pe care i-am înfățișat, întocmiau Statul-major al căpitanului iar el îi numia cu ironie binevoitoare: „*ex-oameni*“.

În afară de dinșii, se mai aflau totdeauna în ceată cinci sau șase desculți de rînd. Aceștia ierau țărani și nu se puteau lăuda c'un trecut asemănător ex-oamenilor... Cu toate că dăduseră și peste ei nu mai puține restriști, nu ierau tocmai așa de prăpădiți ca ceilalți, tocmai așa de groaznic smintiți.

Oamenii cei mai buni din clasa cultă sunt mai presus poate decât cei mai buni din clasa țărănească; dar târgovețul odată ce s'a stricat, e totdeauna fără măsură mai mârșav și mai josnic decât un țaran stricat. Săria în ochi lucrul acesta de îndată ce puneai la măsură pe ex-intelectualii cu ex-țărani care populau azilul lui Kuvalda.

Acela ce înfățișă mai deosebit pe ex-țăranul ieră strîngător de cărpării numit Tiapă. Foarte lung și groaznic de fără carne pe el, își ținea în așa fel capul că bărbia i se strîngea de piept iar forma umbrei lui amintea pe aceea a unui vătraiu. Nu-i vedeai din față chipul; dintr'o parte, îi prindea numai forma nasului coroiat, niște buze atârînd în jos și niște sprîncene sușe sbârлите. Ieră cel mai de-demult decât toți mușteriu al azilului și se vorbea de el că avea pus de-oparte bune părăluțe la chimir. Și tocmai din pricina acestei comori mai că'l strînsese nu știu cine așa de bine de gât cu doi ani în urmă, că de-atunci își ținea în chip așa de ciudat capul aplecat.

El tăgăduia ființa comorii, zicea că'l strînseseră de gât numai ca o glumă proastă, negreșit și că de-atunci îi eră mai ușor să adune de pe jos cărpele și oasele devreme ce capul i se făcea

mereu plecat spre pământ. Când înainta cu semnele meșteșugului lui: bățul în mână, sacul pe spate, părea om adâncit pe gânduri până aproape să-și iasă din fire. Atunci Kuvalda, arătându-l cu degetul, zicea de dînsul :

— Priviți-l! Uite cum l'a părăsit pe negustorul Iuda Petunicov conștiința și cum caută un azil. Uitați-vă cât e de trențăroasă, răspingătoare, murdară conștiința aceasta în fuga ei.

Glusul lui Tiapa ieră răgușit și de-abia îngâna vorbele, de aceea și vorbea prea puțin presemne, umblând după singurătate. De câte ori însă venia la azil vre un om atunci alungat dela țară, din pricina sărăciei lucii. Tiapa cum îl vedea, se ridică apucat de-o ațîțare neliniștitoare ca de friguri. Il prigionia pe nenorocitul cu batjocuri mușcătoare care-i țîșniau din gât c'un șuer năbușit și răutăcios ; îi îmbrância în față vr'un golan din cei mai primejdioși, apoi el însuși mai la urmă il amenința să-i dea o fătuială chiar cu mâinele lui și să-l fure peste noapte. In felul acesta dobândia mai totdeauna plecarea fără întoarcere a bietului țaran înfricoșat și zăpăcit.

Tiapa se liniștia după aceea: se ghemuia în vr'un colț unde-și cârpa sdrențele sau citia Biblia tot atât de veche, murdară și ruptă după cum ieră și el. Se arătă din cuibu-i numai când învățătorul venia cu vr'un ziar și'l citia. De obicei Tiapa ascultă în tăcere și oftă fără să facă vr'o întrebare. Numai când învățătorul după ce sfîrșia de citit, strîngea ziarul. Tiapa întindea mâna-i osoasă și-l cerea :

— Dă' mi-l un pic.

— Dece?

— Dă'l. Poate că vorbește de noi..

— De cine ?

— De ai dela țară..

Iși rîdeau de el dar i se lăsă ziarul. El îl lua citea că în cutare sat grindina a bătut grâul; că în alt sat treizeci de case au ars. că în alta parte o femeie și-a otrăvit familia, tot ce de obicei se scrie că s'a întâmplat pe la țară și care o arată pe țărănime numai ca proastă, nenorocită și rea. Tiapa le citea toate acestea cu glas năbușit, mormăia nelămurit, vădind prin asemenea sunete milă, sau poate mulțămirea.

Dumineca nu se ducea de fel să adune cârpe și își petrecea cea mai mare parte din timp cu cititul Bibliei.

În timp ce citia, mormăia și oftă. Se supără când îl atingeă cineva ori nu-i dă pace să citiască și își ținea cartea alipită de piept.

— Ei, tu de-acolo, vraciule! ce înțelegi tu din carte? Las-o încolo... îi zicea Kuvalda.

— Dar tu adecă înțelegi mai bine?

— Ai dreptate, vraciule. Nici eu nu înțeleg mai bine.. Eu însă nu citesc cărți.

— Eu, vezi, citesc.

— Dacă ești dobitoc, încheiă căpitannul. Să ai păduchi în cap, e ceva destul de supărător. Dar să mai ai în el și idei,... cum dracul faci tu de poți s'o duci, broscoiu riios!

— Ei! n'o s'o duc eu multă vreme.. răspundea cu nepăsare Tiapa.

Intr'o zi învățătorul voi să știe unde învățase el să citească.

Tiapa îi răspunse scurt:

— În închisoare.

— Cum? ai fost închis?

— Firește.

— Dar pentru ce?

— Uite-așa. Am greșit drumul... De-acolo am luat Biblia. Mi-a dat-o o doamnă... Hei! e bine în închisoare, frate!..

— Ei așa! Cum asta?

— Prinzi minte acolo. Eu, uite, am învățat să citesc. Am o carte... pe nimic.

Când învățătorul venise la azil pentru întâia oară. Tiapa ieră de mult oaspē. El se uită multă vreme la învățător. Ca să privească pe cineva în față Tiapa își plecă într'o parte tot trupul. Ii ascultă multă vreme cuvântările până ce într'o zi se apropie de el:

— Uite! știi că ești.. știi că ierai un învățat? Dar Biblia ai citit-o tu?

— Am citit-o.

— Ha-ha.. Iți mai aduci aminte?

— Pe viața mea, da...

Bătrânul își mai încovoi într'o parte trupul și'l aținti cu ochii lui mari și necrezători.

— Ți-aduci aminte, hai? Ai dat în ea de Amaleciți?

— Și apoi?

— Unde se află ei acuma?

— Sunt morți, Tiapa.

După o clipă de tăcere, bătrânul întrebă:

— Dar Filistenii?

— Și ei?

— Toți?

— Da, toți.

— Bine. Dar noi, ăștia, și noi o să murim?

— Cu vremea, ne vom duce și noi toți, îi răspunse cu nepăsare învățătorul.

— Și din care trib al lui Israel ne tragem noi?

Învățătorul îl privi lung, se gândi și începu să-i vorbiască de Cimerieni, de Sciți, de Slavi...

Bătrânul se aplecă sucindu-se și mai mult și se uită la el plin de uimire.

— Toate astea's minciuni, rosti cu glas răgușit.

— Dece minciuni? îl întrebă, mirat.

— Ce sunt toate neamurile astea de care vorbiși? Ele nu sunt în Biblie.

Se ridică și se porni, foarte necăjit, mormăind cu mânie chiar.

— Incepi să'ți pierzi sărita, Tiapa, îi zise învățătorul, cu încredințare.

Bătrânul se întoarce și'l amenință cu degetul încovoiat și murdar:

— Dela Dumnezeu, Adam; dela Adam, Evreii. Din Evrei dar se trag toți oamenii și.. noi tot așa.

— Și apoi?

— Tătarii, din Ismail și el.. dintr'un Evreu.

— Unde vrei s'ajungi?

— La nimic. Dece spui tu minciuni?

Se depărtă lăsându'și încremenit ascultătorul. După două zile însă se apropie iar de învățător:

— Tu, care ierai un învățat.. trebuie să fi știind cine suntem noi?

— Slavi, Tiapa, îi răspunse, și stătu plin de nedumerire să vadă ce avea Tiapa să-i spună.

— Vorbește după Biblie. Neamurile tale nu sunt acolo pomenite. Cine suntem noi? Babilonieni ori Edomiți?

Învățătorul începu critica Bibliei.

Bătrânul îl ascultă îndelungă vreme cu luare aminte, apoi îi tăiă vorba:

— Așteaptă.. Lasă.. Așa dar printre popoarele cunoscute de bunul Dumnezeu nu se află de fel Ruși? Suntem oameni necunoscuți de bunul Dumnezeu? Nu-i așa? Pe acei ce sunt în Biblie Dumnezeu îi cunoștea.. El îi făcea să piară prin foc

și sabie, le pustiă cetățile și satele, dar le trimiteă prooroci să le dea învățătură, adecă le ieră milă de ei. El i-a risipit pe Evrei și pe Tătari, dar i-a păstrat. Noi însă? Dece n'avem prooroci?

— Nuștiu, răspunse învățătorul, silindu-se să'l priceapă.

Atunci, punîndu'și mâna pe umărul învățătorului, începù să'l împingă ușor în urmă și să-i mesetece vorba cu glas răgușit:

— Trebuieă s'o spui. Și înșiri cu toate astea, înșiri ca și cum ai ști.. toate! Mi se face rău când te-ascult. Îmi turburi sufletul. Ai nimeri mai bine de-ai tăcea. Ce suntem noi?

Uite!.. Dece n'avem prooroci? Ha! ha!.. Unde ieram noi când Christos umbla pe pămînt? Vezi? Și tu mi te pui să înșiri la povești! Poate un norod întreg să moară? Norodul Rusesc nu poate pieri. Tu minți.. Și el e pus la Biblie, numai nu știu cu care nume. Cunoști tu poporul? Știi tu cum e? E fără număr. Câte sate pe tot pămîntul! Peste-tot locul locuește poporul, adevăratul, poporul cel mare. Și tu zici: „o să moară“.. Un om poate muri, dar nu un popor. Dumnezeu are nevoie de popor; el este ziditorul lumii.. Amaleciții n'au pierit: ei sunt Germanii ori Francezii.. Tu? Ptiu! Ia mă rog spune'mi: pentru ce ne-a părăsit Dumnezeu? Pentru noi nu sunt nici pustiiri nici prooroci trimiși ai lui Dumnezeu.. Cine să ne-o spue?

Vorba lui Tiapa ieră înfricoșat de puternică: ironia și indignarea, credința adîncă răsunau într'însul. Și lungă vreme grăi, iar învățătorul cam amețit puțin, ca de obicei, liniștit, avu în cele de pe urmă impresiunea de nesuferit a unui feres-trău ce i-ar fi trecut prin trup. Ascultă pe bă-

trân, îi priviă făptura diformă simțind ciudata înrîurire, apăsătoare, a cuvintelor, și, de odată îi fu milă de sine însuși până la durere, cuprins de-o măhnire vagă. Se simți ispitit să-i răspundă și el bătrânului ceva puternic, sincer care l'ar fi plecat pe Tiapa să-i fie îngăduitor, care l'ar fi silit să lase tonul mâniei și l'ar fi făcut să-i vorbiască blând, părintește, mângâietor.

Învățătorul simțiă că elocotește ceva în el și că i se urcă în gât înnăbușindu-l. Nu putu însă rosti nici un cuvînt puternic.

— Ce? nu cumva tu ești om? urmă Tiapa.

Ți-e sufletul trențuit... și spui atâtea și atâtea ca și cum ai ști ceva. Ai face mai bine să taci..

Tiapa! strigă învățătorul cu turburare, adevăr grăiești. Și poporul.. da, ai dreptate, e fără număr.. El îmi e străin, eu îi sunt lui străin.. Eată care e răstriștea cumplită a sufletului meu. Dar.. ce are a face! Voiu urmă să sufer.. Și fără prooroci.. nu? E adevărat, vorbesc mult și nu-i pentru nimeni cu folos. Dar.. voiu tăcea... Numai.. nu'mi mai vorbi așa. Însă, bătrânule, tu nu știi, hei, tu nu știi.. tu nu poți pricepe..

Învățătorul începù să plângă. Și plânse într'atât de mult, în voe, la îndemână, că se simți foarte ușurat.

— Ai fi făcut mai bine să te fi dus la țară, unde să ceri un loc de învățător de școală ori de secretar. Ți-ai fi câștigat pâinea și ai fi avut unde să răsufli aer.. Dece te-ai chinui așa? șuera Tiapa cu obișnuita-i răgușeală.

Învățătorul plângea mereu și să desfătă cu lacrimile lui.

Din ziua aceea se făcură prieteni iar „ex-oamenii“ ziceau, când îi vedeau împreună:

— Invățătorul vrăjește pe Tiapa și își mână barca întins spre comoara lui.

— Kuvalda a tieluit asta, ca să afle unde și pune bătrânul părluțele..

Poate că vorbeiau așa și cugetau altfel: e ciudățenia oamenilor de teapa lor: le place să se arate între dinșii mai răi decât în realitate sunt.

Omul care nu are nimica bun în sine, nu se supără să pară une ori cu dinadinsul că ar fi rău..

Când toți s'au strins în jurul învățătorului și pe lângă ziar, cititul începe.

— Ascultă, zise Căpitanul, ce noutăți pe ziua de azi? Este „foiță“ astăzi?

— Nu, răspunde învățătorul.

— Nu-i tocmai mână largă directorul vostru.

— Dar vr'un articol prim?

— Este, și este scris de Gulaiev, cred.

— Citește-l. Scrie bine animalul ăsta: are ochi pătrunzători..

— „Prețuirea imobilelor, făcută acum cincisprezece ani și mai bine, urmează și azi a servi ca bază încasării impozitului pe imobile în folosul orașului.“ — citește învățătorul.

— Copilăros lucru, explică Kuvalda. „Urmează a servi“, e ridicol. Negustorii cari fac gheșefturi cu afacerile orașului își au câștigul ca prețuirea să urmeze a servi... și astfel ea... urmează..

— Articolul e scris tocmai pentru aceasta, zise învățătorul.

— Ciudat, zău... Frumos subiect pentru „foiță“. Trebuie pus în el sare și piper.

O discuțiune ușoară se iscă. Cei de față o urmăresc cu luare aminte vie, fiindcă n'au sorbit mai mult de-o sticlă cu rachiu.

După acest articol, se trecu la cronica locală, apoi la cea judecătorească. Aci, dacă victima este vr'un negustor, Kuvalda nu mai poate de bucurie: a furat cineva pe negustor? Minunat! E de regretat că l'a furat prea puțin. Căi l'au sdrobit când li s'a năzărit? E plăcut lucru s'auzi așa ceva, dar e trist că n'a rămas mort. A pierdut un proces la tribunal? Nu se poate mai bine! Dar trebuia să'l pună la îndoita plată a daunelor-interese!

— Ar fi fost nelegal lucru... își dă învățătorul părerea.

— Nelegal? Dar negustorul el însuși e legal? întrebă Kuvalda foarte acriu. Ce e, mă rog, un negustor? Ia să analizăm acest fenomen josnic și absurd. Mai întâi, fiecare negustor e un țăran. El pleacă dela țară și după câțva timp ajunge negustor. Ca să ajungă negustor, cată să aibă parale. Și de unde poate avea țăranul parale? Se știe că o muncă cinstită nu dă bani! Incheerea? Țăranul a furat într'un fel sau în altul. Prin urmare negustorul e un țăran hoț!

Ascultătorii încuviințează deducțiunea oratorului.

— Bine găsit, zice unul.

Tiapa mormăe frecându-se pe piept. Așa mormăe el, la întâiul păhărel, a doua-zi după câte-o beție strașnică. Căpitanul saltă de bucurie. Se citește apoi corespondențele. Aci căpitanul se poate arunca după cum zice el: «cu toate pânzele». El vede pretutindenea cât turbură și strică de mult viața, negustorul. Cuvintele lui fulgeră și nimicesc pe negustor. Toți îl ascultă, cu bucuria în priviri, fiindcă el ia bucăți.

— Hei! dacă aș scri eu la gazete, strigă el, l'aș arăta eu pe negustor după cum îi e fierul..

Aș fi făcut ca toți să-l vadă că nu-i alt decât o jivină care numai pentru câțva timp, ține locul de om. Il cunosc eu pe dumnealui! E grosolan, prost, nu se folosește de viață, n'are dragoste de țară și dacă știe ceva, știe numai banul!

Sutseo («Rămășița cărnoasă»), care cunoaște coarda simțitoare a căpitanului și-i place în acelaș timp să ațîțe oamenii, își viri cu meșesug cuvîntul plin de răutate:

— Firește; decînd oamenii de inimă și-au dat mâna, înțelegându-se să moară de foame, adevărații oameni dispar din viață.

— Ai dreptate, sămîntă de păianjen, broască rîioasă ce ești! Da, de cînd boerimea a apus, nu mai sunt oameni! Sunt numai negustori... și-i urăsc.

— Nici vorbă, frate, fiindcă și pe tine ei te-au călcat prin țărîină!

— Pe mine? Dragostea de viață m'a prăpădit, idiotule. Imi plăcea viața, în vreme ce negustorul o exploată. Eacă dece nu-l pot mistui, iar nu fiindcă nu sunt boer. Dacă ții apoi s'o știi, află că nu sunt om de inimă, ci un «ex-om», un aruncat de valuri... sfărămătură omenească! Azi îmi bat joc de toți și de toate, și viața, pentru mine, e ca o amantă care m'a lăsat... De-aceea nici nu am decăt dispreț și nepăsare față de dînsa.

— Minți! îi zise «Rămășița cărnoasă».

— Eu, mint? urlă Kuvalda, roș de mânie, pînă în albul ochilor.

— Adecă dece sbieri? mugește glasul gros, rece și întunecos al lui Martianov. De ce-am mai discută? Negustor... boer... ce ne pasă nouă?

— Mai ales cînd noi nu mai însemnăm nimic; puse vorbă și diaconul.

— Destul, „Rămășița cărnoasă“... mijloci cu

glas împăciuitor învățătorul. Nu se mai sărează scrumbia sărată.

De obicei lui nu-i place discuțiunea, nici sgomotul. Când lumea se prea aprinde în juru-i, buzele i se încrețesc în chip dureros și atunci se silește, cu judecata și cu calmul lui să statornicească buna înțelegere între toți. Dacă nu izbuteste, pleacă...

Căpitanul știe aceasta. Se stăpânește dar dacă nu-i prea beat, numai să nuși piardă pe cel mai bun ascultător al tuturor cuvântărilor.

— O mai spun, urmează dînsul, îndulcindu-și glasul, că eu văd viața în mâinele vrăjmașilor, nu numai în ale vrăjmașului boerului dar în ale vrăjmașului a tot ce este înalt, în mâinele deci ale celor lacomi, ale celor ne-în-stare de-a înnobila viața prin ori ce ar fi.

— Cu toate acestea, frate, obiectează Invățătorul, negustorii au creat Genua, Veneția, Olanda. Negustorii englezi au cucerit Indiile pentru țara lor: Negustorii Stroganov...

— Dar ce mi pasă mie de negustori... Eu mă agățam numai de Iuda Petunicov și cu dînsul eu..

— Atunci ce ai cu ceilalți? întrebă învățătorul cu blîndețe.

— Mă rog, trăiesc eu ori tu? Trăiesc, deci nu mi pot astîmpără indignarea când văd cum sfîșie viața sălbaticii cari au pus ghiara pe ea.

— Și ei își rîd de indignarea nobilă a căpitanului și de omul ce-a fost el.. cicălește „Rămășița carnoasă“.

— Da, e prost lustru, mărturisesc. În calitatea mea de „ex-om“, trebuie să înnăbuș în mine toate sentimentele și ideile pe cari le aveam odinioară. E adevărat poate. Dar dacă eu și voi toți, ne

smulgem din adînc aceste simțiri, cu ce vom mai rămîne atunci?

— Ei, așa vezi! Incepi să vorbești cu judecată, îl încurajează Invățătorul.

— Alt-ceva ne-ar cam trebui: alt chip de a vedea, alte simțiri, ceva nou, fiindcă noi înșine suntem ceva nou în viață...

— Negreșit că avem nevoie de ceva, întărește învățătorul.

— Adecă de ce? întrebă „Ghidihoiul“, Martianov. Ce însemnătate poate avea aceea ce spunem și cugetăm noi? Nu ne mai rămîne multă vreme de trăit... Eu am patruzeci de ani, tu cincizeci.... Nici unul din noi nu are mai puțin de treizeci de ani... Și chiar dacă am avea câte douăzeci de ani, nu am ajunge oase bătrîne cu viața pe care o ducem.

— Și apoi, ce fel de noutate suntem? rînji „Rămășița cărnosă“: golani au fost totdeauna..

— Golanii au creat Roma... zise Invățătorul.

— Uite.. e adevărat.. Romulus și Remus ierau curat golani zise căpitanul cu însuflețire. Și noi când va fi ceasul, de asemenea vom crea..

— Da.. gălăgie pe străzile publice.. întrerupse „Rămășița cărnosă“ și începu să rîdă, foarte mulțămît de sine. Rîsul îi ieră însă de nesuferit.

Simțzov, Diaconul, Tarasie și jumătate, îi ținură ison.

Ochii naivi ai picifului „Meteor“ sclipesc cu vioiucione, obrazii i se îmbujorează.

„Ghidihoiul“ vorbește, și vorba lui lovește par'că cu ciocanul peste capete.

— Toate astea, nerozii.. năluci. Nu se pot ține drepte pe picioare...

Ieră ciudat să auzi pe aceste „Sfărămături“ ale

vieții, judecând, pe aceste ființi sdrențuite, asudând alcool și fiere, ironie și noroiu.

Asemenea vorbării ierau ceva care desfătau pe Căpitanul. El vorbea mai mult decât ceilalți, ceea ce-i da putința de a se prețui mai mult decât pe ceilalți. Ori cât de jos să fi căzut un ins, el nu se va lipsi nici odată de plăcerea de-a se simți cel mai tare, cel mai inteligent, sau chiar cel mai bine hrănit dintre cei din jurul lui.

Aristide Kivalda abuză de plăcerea aceasta. Nu se îndestulă cât de puțin, ceea ce'l disperă pe „Rămășița cărnoasă“, pe „Boțul“ și pe ceilalți „aruncați de valuri“, pe cari nu-i interesau asemenea chestiuni.

Ca precumpănire, Politica ieră în vorbă pe placul tuturor. O convorbire în ce privia trebuința euceririi Indiilor sau în privința mijloacelor de-a umili pe Anglia, se putea prelungi cât mai mult. Se vorbea cu aceiaș însuflețire pătimașă de-a desrădăcina cu totul pe Evrei de pe fața pământului. „Rămășița Cărnoasă“ ieră însă în cestiunea aceasta totdeauna mai presus de toți prin născocirea planurilor de-o cruzime de neînchipuit și Căpitanul, ca unul care voia în toate să fie întâiul, se înlătură dela discuțiunea aceasta.

Se mai vorbea bucuros și de femei, mai cu seamă în chip neomenos, dar la fiecare dată Învățătorul le luă apărarea și se făcea foc dacă vorba ajungea la prea mare murdărie. I se plecau glasului lui, fiindcă toți îl priviau ca om puțin de rînd, iar, sâmbetele, își luau cu împrumut banii pe cari îi câștigase în timpul săptămânii.

De altmintrelea el se bucură de privilegiu numeroase: nu'l luau niciodată la ghionturi, de pildă, atunci când discuțiunea se sfârșia în câte-o învăl-

mășeală a tuturor, ceea ce nu ieră rar. Lui i se învoia să vină cu femeii în azil, în vreme ce nimeni altul nu putea face aceasta.

Căpitanul îi prevenia pe toți:

— Nici o femeie, aci! Femeile, negustorii, filozofia, trei cauze ale nenorocirilor mele.. Trag ca în fasole, în aceia ce'mi vor veni cu femeii. Ba voi ciomăgi și pe femeie. În ce privește filozofia, voi suci gâtul oricui..

Și ar fi putut-o face. Cu toată vârsta lui, ieră de-o vînjoșie strașnică; mai mult încă, de câte ori se bătea, Martianov îi dă ajutor. De îndată ce se începea vâlmășagul, posomoritul și tăcutul Martianov, asemenea unui monument funebru, se așeza spate în spate cu Kivalda așa că amândoi se făceau un fel de mașină de temut și de neînfrânt, pornită să sfărîme pe ceilalți.

Intr'o zi, Simtzov beat fiind, sări tamne-sam deodată în capul Invățătorului și-i smulse un smoc de păr. Kivalda c'un pumn în pept îl și făcù lat la pămînt, unde rămase fără cunoștință vr'o jumătate de ceas. Când păcătosul își veni în fire, Căpitanul îl sili să înghită smocul de păr și, de frica de bătae vecină cu moartea, Simtzov îl mîncă.

Afară de cititul ziarelor, de statul de vorbă și de încăerări, mai aveau o petrecere: cărțile. Pe Martianov nu'l primiau la joc, fiindcă nu putea să joace fără să nu înșele. De mai de multe ori fusese prins cu mâța în sac și el le spusese foarte limpede:

— Nu mă pot feri să nu înșel.. E obiceiul vechiu..

— Se întîmplă așa ceva, întări diaconul Tarasie. Eu par'că nu mă obișnuisem să'mi bat nevasta, duminica, după liturghie?

Ei, ce credeți? după ce-a închis ochii de veci, nu'mi mai ieră, duminecele la îndemână... și așa de urît ce mi se făcea, de nu mai puteam...

Trece o duminică, — rău, trece alta, m'am răbdat cum m'am răbdat.. vine-a trecea duminică: trag o bătae bucătăresei. Ei nu-i vine la socoteală și'mi spune că se duce să se plângă judecătorului... Vedeți în ce hal ieram. A patra duminică, am bătut-o întocmai ca pe nevastă-mea... apoi i-am dat zece rublișoare. Și-am tot bătut-o mereu, după obicei, până în ziua când m'am însurat iar...

— Minți... N'ai putut să te însori a doua oară, îi rupse vorba de odată, «Rămășița cărnoasă».

— A-ha! E foarte simplu lucrul. N'am mai făcut cununie... Ea se ocupă de gospodărie.

— Și ați avut copii? întrebă Învățătorul.

— Cinci. Unul s'a înecat, — cel mai mare. Ieră un ciudat de băiat... Doi au murit de anghină difterică. O fată s'a măritat c'un student nuștiu care și s'a duș după el în Siberia. Altul a vrut să învețe carte la Petersburg și mi s'a spus, că a murit acolo ofticos. Ei, da! Am avut cinci. Noi ăștia, preoții, suntem puioși...

Și începù să esplice de ce; iar esplicațiunea lui stîrnî un rîs ne mai pomenit. Când rîsul se potoli Alexe Maximovici Simtzov își aminti că avea și el o fată.

— O chiâmă Lidka... Și groasă mai ieră.

Eată numai ce'si aduceă aminte de dînsa. De aceea privi în juru-i și zîmbi ca pentru a i se iertă: aceasta apoi tăcù.

Oamenii aceștia vorbiau foarte puțin de trecutul lor, între ei. Rar îl aduceau în convorbiri și numai în linii șterse și cu glas mai mult ori mai puțin batjocoritor.

Poate că e lucrul cel mai înțelept felul acesta de-a privi în trecut, -fiindcă, la cei mai mulți oameni, amintirea slăbește energia în prezent și sfărimă speranța în viitor.

În zilele de ploae, sure și reci, ale mijlocului de toamnă, toți «ex-oamenii» se adunau la cârciuma lui Vavilov. Îi cunoștea acolo toată lumea, se temeă de ei întru câtva ca unii ce ierău pungăși și bățăioși, îi disprețuia puțin pentru beția lor dovedită și totuși îi stima întrucâtva ca fiind inteligenți, și-i ascultă de vorbă.

Cârciuma lui Vavilov ieră „clubul” străzii Viezjaia și «ex-oamenii» îi ierău intelectualii.

Sămbătă seara și duminica, de dimineață până la prânz, cârciuma nu se mai deșărtă iar ex-oamenii ierău bine-veniți.

Printre locuitorii acestei străzi, turtiți de sărăcie și de nenorocul lor fără răgaz, ex-oamenii își aduceau dispozițiunea de spirit care avea în sine puțința de-a le mai ușura par'că viața de deșălați, de îndobitociți de alergătura după bucățica de pâine, de bețivani ca și mușterii azilului Kuvalda, de aruncați ca și aceștia din susul orașului. Insușirea de-a ști să vorbiască de toate, de a-și bate joc de toate și de-a huli, de-a'și arăta în chip mușcător păreri îndrăznețe, lipsa de frică în fața a tot ce era frica întregii străzi, nepăsătoarea lor semeție, toate acestea nu puteau să le displacă... Afară de aceasta mai toți erau cunoscători ai legilor, puteau să dea tot felul de sfaturi, să ticluască o jalbă, să fie la îndemână pentru câte-o pungășie fără teamă de-a fi prinși.

Și pentru asemenea servicii plata o aveau în rachiu și în laude măgulitoare.

Strada se împărția, după simpatii, în două părți

deopotrivă. O parte pune pe căpitan de-asupra Invățătorului, ca „adevărat războinic de-o vitejie și de-o inteligență fără pereche”; cealaltă parte iera încredințată că din toate punctele de vedere Invățătorul înfundă pe Kuvalda. Lăudătorii lui Kuvalda ierau târgoveți mărunței cunoscuți, în stradă, ca bețivi de frunte, apoi hoți, pungăși, în sfârșit aceia pe cari nu-i înspăimântă drumul care începe dela traistă și ajunge la închisoare.

Invățătorul avea pentru el pe oamenii mai serioși, pe aceia cari mai păstrându-și oarecum speranța, așteaptă ceva, sunt totdeauna ocupați cu câte ceva și rar își simt stomacul plin.

Caracterul legăturiiilor lui Kuvalda și ale Invățătorului cu strada se vădi mai limpede în împrejurarea următoare: într'o zi se discută la cârciumă hotărârea consiliului muncipal prin care acesta obligă pe locuitorii uliții Viezjaia să astupe gropile și șanțurile și să nu întrebuinteze în acest scop nici băligarul nici cadavrele animalelor domestice, ci să pună moloz și dărămături de la binale în clădire.

— De unde vreți să iau moloz, eu, care în toată viața mea am vrut să'mi fac un cuib de graur și n'am putut izbuti? zise cu glas de mi-log Mokei Anissimov, om care trăia din vânzarea de cornuri făcute de nevastă-sa.

Căpitanul își luă ca o datorie sarcina de-a se rosti în chestie și după ce trinti în masă un pumn de voinic, ca să cheme luarea aminte, răspunse:

— De unde să se ia molozul? Voi toți câți sunteți aci, ieșiți în stradă, în oraș; dărâmați primăria. E atât de veche, că nu mai e bună de altceva: cu chipul acesta, contribuiți de două ori la înfrumusețarea orașului: îndreptați starea viezjaei

și siliți obștia să clădească alt local pentru Primărie.

Ca să duceți molozul, luați caii domnului Primar și chiar pe cele trei domnișoare ale dumi-sale, tinere numai bune de pus la ham. Dărâmați casa negustorului Juda Petunikov și pavați strada cu lemnăria ei Ascultă. Mokei, știu că nevasta ta a scos din cuptor astăzi cornuri... Și-a înfierbîntat cuptorul cu lemnul celei de a treia fereastră și cu două din treptele scării casei lui Iuda...

După ce ascultătorii riseră d'ajuns și glumiră nu mai puțin cu privire la asemenea propuneri, horticultorul Pavluguin, bărbat serios, întrebă:

— La urma urmei, Capitane, ce e de făcut? Ia să vedem? Cum hotărești?

— Eu? Să nu mișc nici picior nici labă. Ploile șanțuiesc ulița? Șanțuiască-le!

— Unele case stau să se surpă...

— Nu le pune piedecă: surpe-se! Și dacă vor cădea să se ceară Primăriei îndemnizare. Iar dacă ea nu o dă, să i se urmărească veniturile. De unde vine șiroiul? Din oraș. Prin urmare orașul e de vină, el e cauza dărâmării caselor...

— Se va răspunde că ploaia e de vină...

— Dar casele orașului nu se scufundă...

Aud? Vi se ia pielea cu dările și când e vorba să vă discutați drepturile... vi se astupă gura. Orașul ne pustiește viața și bunurile și el vă silește tot pe voi să faceți reparațiuni. Să-i fie puse în spate din toate părțile!

Și jumătatea uliții convinsă de Kivalda neînduplecatul hotărî să aștepte ca apa de ploaie să curgă din susul orașului și să ia cocioabele.

Oamenii mai serioșirecurseră la Invățător, care le scrisese o petițiune mult zicătoare către Consiliul municipal.

Hotărîrea de-a nu se supune celor impuse de Consiliul municipal, iera atît de puternic motivată că Consiliul se plecă. Se acordă uliții Viezjaia dreptul de a se folosi de molozul rămas dela reparațiunile cazărmei și i se dădu pentru transport cincici deli pompieri. Mai mult, se recunosc ca numai decăt de trebuință să se facă mai târziu dealungul uliții o canalizare pentru scurgerea apelor. Aceasta și altele încă aduseră Invățătorului o mare popularitate în toată strada. El scria petițiunile și da ziarelor note.

Intr'o zi, de pildă, mușterii lui Vavilov primiseră de veste că scrumbiile și alte mărfuri de mîncare ale cărciumei nu ierau tocmai cum se cuvenia să fie.

Două zile după aceea Vavilov făcea mărturisire publică, stînd lângă tejghea în picioare, cu ziarul în mînă :

— E drept.. Nu pot zice altfel. În adevăr, am cumpărat scrumbii nu prea bune, cu pete galbene pe ele.. Cu varza.. e iar adevărat... Iera cam trecută... Firește, fiecare caută să câștige cât mai mult. Ei, și? S'a întîmplat că am năzuit la punga altora și că un om deștept mi-a pus în vază lăcomia. Suntem dar cfit!

Mărturisirea făcu efect nu se poate mai bun, în public. Vavilov urmă să'și desfacă scrumbiile și varza iar bunătatea de public potrivindu-le bunei lui impresiuni, le înghiți fără măcar să mai bage de seamă. Faptul iera de o însemnătate mare; nu numai că măria prestigiul Invățătorului dar făcea să pătrundă în public puterea Pressei.

I se întîmplă Invățătorului să țină o conferință în privința moralei practice.

— Iacove, am văzut cum îți băteau nevasta, vorbi el zugravului Iacov Turin.

Iacov dăduse pe gât două pahare cu rachiu și ieră în toane drăcești... Publicul se uită la el cu speranța să'l vadă că născocoște vr'o șotie de-ale lui.

Se întinde tăcere în cârciuma toată.

— Ai văzut, zici? Ei, ți-a plăcut? rostește.

Publicul ride cam pe ascuns.

— Nu, nu mi-a plăcut, răspunde Invățătorul.

Glasul îi era gros, serios. Toți tac.

— Mi se pare că mi-am dat destulă osteneală, răspunde Iacov, ca înfruntare, simțind că Invățătorul iera să'l umilească. Nevasta își are plata: nu s'a putut scula azi din pat..

Invățătorul trage cu degetul pe masă, nu știn ce semne și în timp ce se uită parcă la ele, zice:

— Știi tu, Iacove de ce nu-mi place? Să cercetăm de aproape ce-ai făcut și la ce te poți aștepta. Nevasta ți-e însărcinată: o băteau ieri lovind-o peste pânțele și peste șale. Astfel, n'o loveai numai pe dînsa dar și pe copil. Il puteai ucide și nevasta putea să-ți moară când naștea ori să cadă bolnavă. Să ai nevasta bolnavă în casă, nu-i prea plăcut, așa e?

E o suferință care costă scump, fiindcă trebuie să cumperi medicamente. Dacă ai parte să nu fi ucis copilul, l'ai schilodit fără doar și poate și ți va veni pe lume schilod, cocoșat ori sucit; nu va putea munci și pentru tine e lucru de seamă, să ți poată fi copilul muncitor. Să ne închipuim că vine în lume numai bolnav. E destul de rău și atâta fiindcă va împiedica pe mamă-sa dela muncă. Va trebui să'l caute.. Vezi ce ispravă ai făcut? Gei ce trăiesc de pe urma muncii brațelor lor, trebuie să se nască sănătoși și să dea naștere unor copii sănătoși..

Nu e oare adevărat ce spun eu?

— Adevărat! încuviință publicul.

— Să nădăjduim că... Poate că... nu va fi așa, răspunse Iacov cam înfricoșat în fața priveliștei pusă înainte de învățător. Ea... e voinică... Nu-i primejdie să fi atins pe copil printr'însa... Ticălcasa e rie curată... Din te-miri-ce începe să mă roadă după cum rugina roade fierul.

— Înțeleg, Iacove, că'ți e peste putință să n'o bați, judecă Invățătorul mai departe cu glas liniștit și chibzuitor.

Ai dreptate multă, dar nu firea nevastei tale e pricina că dai în ea cu atîta nebăgare de seamă, ci e întreaga ta viață tristă și plină de întunecime...

— Asta-i adevărul, rosti Iacov. Trăim, ce e drept, în întuneric ca în buzunarul unui coșar...

— Tu nu ești mulțămît de viața ta întreagă și nevasta ta trage ponosul, ea care'ți este cea mai aproape. Ea suferă fără să aibă vre'o vină față de tine, numai fiindcă e cea mai slabă, fiindcă o ai la îndemână și nu poate să'ți scape. Vezi tu cât e de... absurd?

— Să mă ia dracul, așa e! Ce să fac însă? Sunt om, la urma urmei!

— Negreșit, ești om. Ei, uite ce-aș zice eu. Dacă nu poți altfel, bate-o, dar dă mai cu milă. Adă'ți aminte că-i poți strica sănătatea ori pea copilului i-o poți vătăma... În general, femeile însărcinate nu se cade să fie bătute... peste pînțece, peste sîn, peste șale... Dă după ceafă, ori ia o frînghie și... încearcă-i partea cea cu multă carne.

Oratorul își sfîrșește cuvîntarea. Ochii lui întunecoși, adînciți în orbite cată la public par'că i-ar cere iertare de ceva ori par'că l'ar întreba dacă e vinovat...

Publicul se agită, sgomotos. Morala aceasta de cârciumă și de nenorocire nu i se face înțeleasă.

— Ei, Iacove, ai priceput?

— De! Poate că e adevărat..

Iacov, pricepe el; nu e cuminte să și bată omul nevasta căci își face rău lui însuși. Tace; zîmbește numai încurcat față cu glumile tovarășilor.

— Și apoi.. ia să vedem, ce e mă rog, o femeie? începe să filosofeze vânzătorul de cornuri Mokei Anissimov. Femeea! Dacă poți străbate până în adîncul lucrurilor, femeea e un prieten. Ea ți se alipește pentru toată viața legată par'că c'un lanț și amândoi tu și ea, sunteți împreună ca o pereche de ocași. Caută dar să mergi în pas cu dînsa. Altfel, vei simți lanțul.

— Stai... Tu par'că nu ți bați pe-a ta? îl întrerupse Iacov.

— Cine ți zice că nu! O băț. Nici nu-i chip altfel. Nu zidurilor o să le dau pumni, când nu mai pot..

— Ca și mine răspunde Iacov.

— Hei, ce viață mai este și a noastră, tovarășe, strîmtă, năbușitoare, nici de fel atât loc cât să ți miști coatele..

— Dacă mai trebuie să și iei seama unde dai când îți bați nevasta, se plînge un bărbat de spirit.

Și stau așa de vorbă până la un ceas târziu din noapte, până când izbucnește vre o hărțuială pe care o iscă beția sau vreuna din discuțiuni.

Ploaia cade lovind în geamurile cârciumii; vîntul rece urlă îngrozitor, în cârciumă aerul e greu, plin de fum, dar încălta e cald. Afară e frig, întuneric adînc, noroi. Vîntul bate cu putere, să zici că sfidează pe cei dinlăuntru de a putea ieși că

i-amenință să-i spulbere ca praf de pe fața pământului.

Din când în când câte un geamăt înăbușit, disperat străbate în câte un urlat, apoi câte un râs aspru și rece răsună. Aceste șgomote amintesc apropierea iernii, blestematele-i zile scurte, fără soare, nopțile-i lungi, trebuința unei investimintări care să țină de cald, nevoia de-a mânca mult. Se doarme prost în asemenea nopți fără capăt, ale iernii, când stomachul e gol.

S'apropie iarna, — s'apropie!

În ce chip să trăești?

Asemenea gânduri întunecoase ațâtau și mai cu putere setea locuitorilor din Viejjaia. Oftările se îndesiau de-a lungul cuvintărilor „ex-oamenilor” și încreșiturile se brăzdau mai adânc pe chipuri, glasurile se făceau mai înăbușite; cugetarea, strîm-tându-li-se, îi izola pe unii de alții.

Și de odată s'aprindea printre dinșii o turbare de fiare sălbatică, disperarea ajunsă la culme, a celor înfundați, oboșiți peste măsură de-o soartă neînduplecată. Mai degrabă toți aceștia simțiau par'că apropierea vrăjmașului preursit care le îngreuiase viața cu o lungă și chinuitoare lipsă de judecată.

Dar, vrăjmașul acesta nu putea fi prins de vreme ce rămânea necunoscut.

Și atunci se porneau pe bătae între ei, se pumniuiau cu cruzime, sălbatec, apoi, împăcați, se îmbătau iarăși, hând tot ce Vavilov, — puțin pretențios, — vroia să le primească zălog.

În furiile aceste oarbe, într-o turburare care sdrobia inimile, în neștiința de cum va fi sfârșitul acestei îngrozitoare existențe, ei treceau zilele toamnei înnaintate, așteptând zilele și mai aspre ale iernii.

În asemenea clipe Kuvalda le venia în ajutor cu filozofia lui :

— Nu vă faceți inimă rea, prieteni, toate au un capăt. E însușirea cea mai de seamă a vieții. Va trece iarna și va veni vara... și atunci va fi vremea cea bună..

Cuvântări de felul acesta nu mai prindeau însă : un gât de apă cât de curată, nu astimpără setea unui flămând.

Diaconul Tarassie se mai încercă, și el, să gonească norii de pe fruntea celor de față, cântându-le și povestindu-le de ale lui. El doar avea ceva mai multă izbîndă. Uneori deslănțuia în toată cârciuma o veselie nebună și grozavă : cântau, jucau, rîdeau de li se duceau gurile la urechi, pentru câteva ceasuri toți păreau niște zănateci.

Apoi, se scufundau iarăș în descurajare de dobitoace posomorîte la culme.

În jurul meselor cârciumii, în fumăria lămpilor, în fumul tutunului, întunecați, desmățați își vorbiau unii altora printre clipe, a lene ascultau vîjiitul biruitor al vîntului, și se gîndiau în ce chip să se mai îmbete cu rachin, numai să'și piardă cu totul conștiința.

Fiecare iera scârbit de toți ceilalți și fiecare păstra în taina ființii lui o ură nebună împotriva tuturor.

II

Totul e' relativ în lumea aceasta și nu se întimplă pentru om cutare condițiune fără să nu existe alta mai rea.

Intr'o zi, pe la sfîrșitul lui Septembrie, Căpitanul Kuvalda sta ca de obicei, în fotoliul lui la

poarta azilului, privea la clădirea de cărămidă pe care o ridicase negustorul Petunikov, alături de cârciuma lui Vavilov, și se gândia.

Clădirea aceasta, pe care o împresoară încă schelele, iera destinată să fie fabrică de luminări. De mai multă vreme orbitele goale și întunecoase ale lungului șir de ferestre și lemnoasa pânză de păiajen care o acoperia de sus și până jos, îi supăra ochii. Poarta, roșie, mai să-i zici dată cu sânge, părea nu știu ce mașină nemiloasă care încă nu se punea în mișcare dar care arăta o înșiruire de guri adânci, lacom căscate, gata de pe acum să înghită, să zdrobească, să mistue.

Cârciuma lui Vavilov, sură, de lemn, cu acope-remântul aplecat și învrîstat cu mușchiu, se sprijinea de unul din zidurile de cărămidă ale uzinei și avea înfașurarea unui parazit care s'ar fi agățat acolo.

Căpitanul se gândia că nu peste mult timp va începe cineva să clădească pe locul vechei case, că altul va dărâma de asemenea azilul, că va trebui să-și caute alt cuib și că nu va găsi altul tot atât de ieftin și'n care să-i fie la îndemână. E trist să lași locul în care te-ai deprins să stai. Și va trebui să plece negreșit numai fiindcă i-a venit unui negustor pofta să fabrice luminări ori săpun.

Căpitanul își dădea seama că dacă i-ar fi stat în mână mijlocul de-a strica planul acelu vrăjmaș, măcar pentru câtva timp, — cu câtă mulțămire ar face-o!

În ajun, negustorul Ivan Andreewici Petunikov venise în curtea azilului cu fiu-său și cu un arhitect. Măsuraseră curtea și înfipseșeră peste tot locul bețe, pe cari, după porunca lui Aristide, în-

dată ce Petunikov plecase, „Meteor“ le smulsese și le aruncase.

Căpitanul vedea înaintea-i pe negustorul acesta mărunțel, uscat, cu vestmîntul lung care-i ținea loc de redingotă și de surtuc, pe cap cu șapcă de catifea, în picioare cu cisme lungi cari scelipiau de bine văcsuite ce ieran, cu chipul lui osos cu umerii obrazilor ieșiți, cu barba sură ascuțită, cu fruntea lată brăzdată de încrețituri, supt cari licăreau niște ochi mititei cenușii, pe jumătate închiși, scotocitori. Nasul, drept, ascuțit; gura mică, cu buze subțiri... În totul, înfățișarea negustorului este micros-lacomă și în chip venerabil plină de răutate.

— Incrucișare blestemată a vulpoiului cu scroafa, nu se poate opri de-a nu zice căpitanul.

Și își aminti întiele cuvinte ale lui Petunikov despre dînsul.

Negustorul venise cu unul din consilierii comunali, ca să cumpere casa. Dând cu ochii de căpitanul, întrebuse pe conducătorul lui, în limbajul expresiv al ținutului Kostroma.

— Gunoiiu ăsta e chiriașul dîmîtale?

D'atunci se scursese un an și jumătate și se întrecuse, care mai de care să se insulte cât mai tare unul pe altul.

Ieri, nu mai departe, se întîmplă „acelaș exercițiu de cuvinte“, după cum căpitanul numește vorba cu negustorul.

După ce și-a petrecut arhitectul, negustorul s'a apropiat de căpitan și chinuindu-și cozorocul șapcei în așa fel încât nu știa dacă voia să o potrivească pe cap ori să închipuiască un salut, îi zise:

— Șezi, — nu-i așa?

— Dar tu? Trăiești? îi răspunse căpitanul pe acelaș ton.

Dintr'o mișcare a fălcii de jos barbă se făcu într'o parte așa, că un ins nu prea pretentios, putea să ia aceasta ca un salut ori ca o dorință a căpitanului de ași trece luleaua dintr'un colț al gurii în cellalt.

— N'am tocmai puțini bani, așa că trăiesc bineșor... Banul vrea să circule... și uite, îl fac să se miște... îl plictisește negustorul, strângând din ochi cu viclenie.

— Nu rubla dar îți face ție slujbă ci tu îi faci slujbă rublei, cărcoteste căpitanul, stăpânindu-se să nu dea drumul unui ghiont în pânțele negustorului.

— Adică nu-i tot una? vorba e că toate merg bine când sunt bani... Când însă nu sunt, de!.

Negustorul, cu părere de rău falsă se uită la căpitan. Buza de sus a acestuia se sgârcește și lasă să i se vadă dinții tari ca de lup.

— Când e inteligența și conștiința, poți trece peste bani. De obicei banul începe să vină când conștiința începe să se macine. Cu cât ea e mai jos... cu atât sunt bani mai mulți...

— E adevărat, dar sunt și oameni nici cu bani nici cu conștiință...

— Ierai dintre ei, în tinerețe? îl întreba Kivalda cu bunătațe.

Acuma nasul lui Petunikov tremură. Oftează dar, clipește și răspunde:

— Eu în tinerețe, he-he, ce sarcină grea am avut de ridicat...

— O! te cred...

— Am muncit... he-he... Ba încă cum!

— Și ai muncit mulți inși?

— Mulți ca tine... Boeri... E he... Nu puțini au învățat, grație mie, să invoace numele lui Christos!

— Va să zică, nu ucideai; numai furai.. încheiă căpitanul.

Petunikov se făcu verde și găsi de cuviință să schimbe vorba.

— Nu prea ești primitor: stai jos și musafirul tău în picioare..

— Poate să stea jos și el..

— Dar... pe ce?

— Pe pământ. Pământul primește orice murdărie..

— O văd asta când mă uit la tine.. Dar e mai nemerit să te las, obraznicule.. răspunse Petunikov cu liniște, în timp ce ochii lui descărcău asupra lui Kuvalda otravă rece.

Se depărtează, în adevăr, lăsându-l pe Căpitan plăcut impresionat că negustorul se temea de el. De nu s'ar fi temut, l'ar fi gonit de multă vreme dela azil. Nu pentru cinci ruble pe lună, îl răbda acolo.

Și Kuvalda se uită cu mulțămire pe urma lui Petunikov cum se depărtează de curte, cu pași înceți. Il urmărește apoi cu privirea cum face înconjurul uzinei și cum să urcă și umblă pe schele. Ce mult mai dorește ca negustorul să cadă și să și frângă oasele!

Privind cum se agață pe schelă ca un păianjen pe pânza lui, închipuie fel de fel de combinațiuni care să-i isce căderea și tot felul de răni. In ajun chiar observase că una din scânduri tremura sub pasul negustorului și sărise din fotoliul lui, foarte mișcat.. Nu se întâmplase însă ceva.

Azi, ca și în trecut, clădirea aceasta roșie răsare înaintea ochilor lui Kuvalda atât de solidă, atât de bine ridicată, atât de puternică țintuită de pământ, încât pare de pe acum gata să-i sugă toate

sucurile; încât s'ar zice că, rîzînd rece și întunecos, sfidează pe Căpitan prin găurile căscate ale zidurilor ei. Soarele își revarsă asupra ei tot cu atîta dărnicie razele ca asupra tuturor celorlalte case pocite ale uliții Viezjaia.

— Dar dacă...? își zice deodată Căpitanul, măsurînd cu ochii zidăria uzinei... Mii de trăsnete... dacă!

Ațâțat și înviorat de idăea lui, Aristide Kuvalda se ridică dintr'o săritură și se îndreptă spre cărciuma lui Vavilov, zîmbind și îngânînd -nuștiu ce, în barbă.

Vavilov, după tejgheaua lui, îl primește c'un salut prietenos.

— Fie bine venită luminăția ta..

Vavilov, de statură mijlocie, chel, cu o cunună de păr sur creț, cu obrazul ras, cu mustățile respirate ca două perii printre dinți, îmbrăcat c'un surtuc de piele foarte pătat, se ținea drept și toate mișcărilor lui sprintene arătau pe fostul sub-ofițer.

— Egor, ai tu actul de proprietate și planul casei tale? îl întrebă răstit Căpitanul.

— Le am.

Vavilov, bănuitor, înfipse în ochii Căpitanului ochii lui hoți, căci văzu ceva deosebit în înfățișarea acestuia.

— Arată mi-le!.. strigă Kuvalda dînd cu pumnul în tejghea și așezându-se apoi pe un scăunel, alătura.

— Dar dece? întrebă Vavilov și mai bănuitor în fața ațîțării Căpitanului.

— Dobitocule, adă-mi-le numai decăt.

Vavilov își încreți fruntea și cătă în tavan ca pentru a'și aminti:

— Unde să se fi aflând drăcoasele astea de hârtii?

Tavanul nu-i putea răspunde și atunci sub-ofițerul își aținti ochii asupra pânticelui lui iar cu degetele începu să bată darabana pe tejghea în timp ce stă gânditor și îngrijat.

— Destule strîmbături, îi strigă Căpitanul, care, nu-l avea de loc la stomach, întrucât unui vechiu militar i-ar fi stat mai bine să fie hoț decât cărciumar.

— Dar... Ristide Fomici... stai că 'mi-aduc aminte... Trebuie să fi rămas la Tribunal de atunci de când am intrat în posesiune.

— Egorel, în interesul tău, nu'mi spune verzi și uscate. Arată'mi numai decât planul, actul de vînzare, toate actele... Poți să câștigi peste o sută de ruble... Ai înțeles?

Vavilov nu pricepea de fel. Căpitanul îi vorbise însă cu atâta autoritate și cu atâta seriozitate în cât ochii sub-ofițerului se aprindeau de-o curiozitate arzătoare. Supt cuvînt că se ducea sus, să vadă dacă actele, nu ierau cumva în ladă, ieși pe ușa de dinnapoia tejghelei. După vr'o două minute se întorcea, în mână cu actele, plin de mirare.

— Ierau, zău, în ladă, blestematele!

— Ași! comedianțele!.. Și să mai zici că ai fost soldat!.. îi rosti Kivalda, ca să'l rușineze.

Îi smulse hârtiile puse într'un plic de pânză și găsi un act pe hârtie albastră. După ce le desdoi pe toate, ațâțând, din ce în ce mai mult curiozitatea lui Vavilov, Căpitanul se puse să le citească cu luare aminte, în timp ce mormăia cu anume înțeles. În sfîrșit, se ridică foarte hotărît, se îndreptă spre ieșire, lăsând pe tejghea hârtiile și îi strigă lui Vavilov:

— Așteaptă! Nu le pune bine încă.. Vavilov le strînse și le făcù vînt în sertarul unde 'și ținea banii, îl încuiă și 'l cercă de mai multe ori dacă ieră bine încuiat, apoi frecându-se pe fruntea pleșuvă gînditor trecù pe prispa cîrciumii. De-acolo văzù pe Căpitan cum numără cu pașii fața cîrciumii, cum își trosnește degetele și cum începe iar, pe gînduri adîncit dar mulțămît.

Chipul lui Vavilov ce sgârci, apoi se lungi și deodată se făcù luminos de bucurie.

— Ristide Fomici.. Nu se poate, îi strigă când Căpitanul veni lângă el.

— Ba vezi că e cu puțință. Ți-au rășluit aproape o „arșină“. Asta, cât privește fața. Cât privește fundul, o să văd..

— La fund? Zece, „șagene“ și două „arșine“.

— Ei, acuma pricepi, bot ras!

— Ah! Ristide Fomici.. Ai un ochiu! Vezi la trei „arșine“ supt pămînt.. strigă Vavilov, vrăjit!

După cîteva minute se aflau amîndoi față în față în odaia cîrciumarului-și, printre pahare pline cu bere Căpitanul zicea lui Vavilov:

— Așa, tot zidul uzinei e clădit pe locul tău. Pune-te pe lucru, fără îndurare. Invățătorul va veni și vom întocmi o plîngere tribunalului. Vom fixa dauna la cât mai mică sumă, ca să nu plătești prea multă taxă de timbru, dar vom cere dărîmarea. Vezi tu, idiotule? Asta e ceea ce se chiamă a călcă proprietatea altuia. Bună afacere pentru tine! Să dărîmi! Să dărîmi asemenea clădire și apoi s'o respingi mai înapoi, costă scump. O invoială prin bună înțelegere? Atunci pune-i cușitul la gât, lui Iuda! Vom face socoteala exactă a tot ce va costă dărîmarea, săparea altei temelii, materialul stricat, vom socoti tot. Vom face și so-

coteala timpului! Ei, diavole de om drept, ce vei zice când va fi vorba de vr'o două mii de ruble?

— N'o să se dea pe brazdă... se văita Vavilov, îngrijat, dar și lăcomia aprinsă în ochi.

— De unde! o să le dea... Ia te gândește puțin, ce-i va rămînea să facă? Să dărîme? Numai iă seama Egoraș, nu te lăsă tras pe sfoară... O să cante să te cumpere... Nu te vinde pe ieften. O să te înfricoșeze... Nu'ți fie frică. Incede-te în noi.

Ochii Căpitanului sclipiau de-o sălbatecă bucurie și fața îmbujorată de ațătare, i se sgârcea plină de tremur.

El îi învăpăia lăcomia și'l încredință că trebuia să înceapă lupta fără să piardă vreme, apoi plecă, biruitor, neînduplecat în sălbateca lui mulțămire.

Seara, toți desculții aflară descoperirea Căpitanului. Discutând cu însuflețire purtarea viitoare a lui Petunikov, îi înfățișau în colorile cele mai aprinse mirarea și furia din ziua când portărelul avea să-i înmăneze copia de pe chemarea în judecată. Căpitanul se simția erou. Ieră fericit și toți oaspeții lui îi împărtășiau bucuria. O grămadă de trupuri întunecoase, vîrite în trențe stătea culcată în curte, învăpăiată de întîmplarea aceasta, își arată sgomotos mulțămirea. Toți cunoșteau pe negustorul Petunikov. Il văzuseră adese ori trecînd pe dinaintea lor, clipind din pleoape cu dispreț, nedându-le nici cea mai ușoară dovadă de considerațiune, așa cum nu dă altor gunoae din curte nici o luare aminte.

Intreaga lui ființă, respiră traiul bun, ceea ce-i plictisiă pe toți. Cizmele lui chiar păreau că sclipesc disprețuitor față cu dînșii toți. Și eată că unul dintre ei avea să-i dea o lovitură strașnică

la buzunar, acestui negustor și amorului lui propriu!

Răul are mare atracțiune pentru indivizii acestia, le ieră singura armă potrivită mâinilor și puterii lor.

De multă vreme fiecare din ei hrăniă în sine o simțire nehotărită, pe jumătate conștientă, o vrăjmășie aprinsă față cu toți cei bine trăiți și nu acoperiți cu sdrențe, iar simțirea aceasta există în fiecare în diferite grade de dezvoltare.

Asemenea pornire deșteptă în acești „ex-oameni“ un miros atât de viu pentru lupta pe care Kuvalda o declară negustorului Petunikov.

Timp de cincisprezece zile azilul trăi în așteptarea unor evenimente nouă și în tot acest timp Petunikov nu se ivi odată măcar la locul clădirii. Aflară că el lipsiă din oraș și că nu-i fusese înmănată copia de pe chemarea în judecată. Kuvalda se răzvrătiă împotriva procedurii. De sigur că niciodată n'a așteptat cineva cu mai multă nerăbdare pe negustor ca vagabonzii acestia.

Nu mai vine, nu mai vine

Blestematul de ibovnic

Căci la mine nu mai ține

Căci e flutur nestatornic...

cântă diaconul Tarassie, ținându-și un obraz culcat pe mână, cu privirea comic dureroasă pierdută spre colină.

Eată însă că într'o zi, către seară, Petunikov se ivi. Sosiă într'o brișcă mică pe care o mână fiu-său, un băiat cu obrajii rumeni, îmbrăcat c'un pardesiu lung cu țesătura în pătrate, la ochi cu ochelari fumurii.

Legară calul la un stîlp al schelei, fiul scoase din buzunar o frânghie de măsurătoare, întinse ta-

tălui un capăt și, posomorîți, îngrijați, începură a măsura locul.

— Ha! Ha!. exclamă victorios Căpitanul.

• Toți cei ce i erau în acel moment în azil, se grămadiră lângă poartă și priviră, arătându-și cu glas tare părerea în privința întîmplării.

— Ce însemnează năravul de-a fura!. Unii fură fără voe chiar, cu riscul de-a pierde mai mult decît furțișagul, zicea în chip de compătimire Căpitanul, ceea ce iscă în statul lui major risul, și un șir de gândiri de felul acestora.

— Hei, dulceagule, ia seama! strigă în sfîrșit Petunikov, scos din fire de-atîta bătae de joc. Dacă pentru vorbele tale te-aș trage 'n judecată!

— N'ai martori... Nu-i treabă de făcut. Fiul nu poate fi mărturie în favoarea tatălui, îi răspunse Căpitanul.

— Vom vedea noi... Ești un viteaz hatman, dar o să ți se plătiască ce ți se datorește.

Și Petunikov îl amenință cu degetul:

Fiu-său, liniștit, adîncit în socoteală, nu da nici o luare aminte grămezii de golani care rîdea de tată-său. Nu se uită măcar odată într'acolo.

— Păiajenul cel tînăr știe să se țină, zise „Rămășița cărnoasă“, care nu pierduse nici una din mișcările băiatului lui Petunikov.

După ce-și sfîrși expertiza, Ivan Andreevici se posomorî, se urcă în brișcă fără să zică cuvîntel, și plecă. Băiatul se îndreptă însă cu pas hotărît spre căreiuma lui Vavilov unde și intră.

— He! he! E un tînăr hoț energetic... Da, da... Ia să vedem ce-o să se întîmple, rosti Kivalda...

— Ce? Tînărul Petunikov o să cumpere pe Egor Vavilov, asigură „Rămășița Cărnoasă“, plesnindu-și limba de cerul gurii.

Chipul lui de dihor ieră plin de-o mulțămire desăvârșită.

— Și tu o să fii adecă mulțămit? îl întrebă cu asprime Kuvalda.

— Văd cu plăcere neizbînda planurilor unora și altora, lămuri „Rămășița carnoasă“, clipind și frecându-și mâinile de voluptate.

Căpitanul, de ciudă, scipă și tăcù.

Toți stăteau muți, la intrarea casei pe jumătate ruinată, cu ochii țintă la cărciumă, și așa se scurse ca la un ceas, în așteptare.

Ușa cărciumii se, deschise în sfîrșit și Petunikov se ivi tot atât de liniștit precum intrase. Se opri o clipă, tuși, își ridică gulerul pardesiului, aruncă o repede ochire asupra celor ce-i luan seama, apoi apucă spre oraș.

Căpitanul îl privi din urmă și rosti către „Rămășiță“, zîmbind cu amărăciune:

— Poate că ai dreptate, semănță de scorpie și de Căine al Babil! Tu simți tot ce e josnic... Numai după mutra urîcioasă a potlogarului ăstuia tînăr se vede că și-a ajuns scopul. Cât să le fi luat Gorka? Trebuie să-i fi luat! E și el de teapa lór... Să fiu de trei ori blestemat! Eu i-am făcut isprava! Mi-e greu să-mi cunosc prostia... Hei, fraților, viața ne stă împotriva. Când ai scuipat în gura aproapelui tău, scuipatul se întoarce de-ți sare în ochi...

Maxima aceasta mîngâiă pe Căpitanul care se uită la statul lui major. Toți arătau desamăgirea, fiindcă toți simțiau că altul decât speraseră ei ieră rezultatul intrevederii dintre Vavilov și Petunikov. Tuturora le ieră ciudă. E mult mai jîgnitor pentru om de a-și dà seama că nu poate face rău decât că nu poate face binele. Doar e foarte ușor și foarte simplu să faci rău!

— Așa dar? De ce-am sta adecă ținuiți locului? Nu mai avem ce aștepta, doar o misiune pe care voiu ști s'o store lui Gorka, rosti Căpitanul, aruncând o căutătură neagră spre cărciumă. Cât despre încuibarea noastră bucurasă și pașnică supt acoperământul lui Iuda.. să ne luăm rămas bun dela ea.. S'a sfârșit! Ne va trimite la plimbare fără să-și pună mânușile, vicleanul! Aceasta am onoarea s'o vestesc întregii secțiuni a desculților, mie încredințată!

„Boțul“ avu un ris de cioclu.

— Temnicerule, ce te-a apucat? îl întrebă Kivalda.

— Unde să mă duc de-acî?

— Cât despre asta, prietene, lucrul e grav. Destinul îți va purtă însă de grijă. Nu te neodihni, îi răspunse pe gânduri Căpitanul, îndreptându-se spre azil.

Desculții se puseră a lene în mișcare după dînsul.

— Să așteptăm momentul hotărîtor, urmă Căpitanul pășind în mijlocul lor. Când ne va da afară, vom căuta alt cuib. Și, până atunci, nu se cade să ne înnorăm viața cu asemenea griji. În momentele grele omul se face mai energic. Dacă viața n'ar fi decât un singur moment critic, dacă la fiecare clipă omul ar trebui să tremure pentru pielea lui, Doamne! viața n'ar mai fi vie și oamenii n'ar mai fi interesați!..

— Cum am zice, s'ar apucă de gât cu mai multă furie... rosti „Rămășița“, zîmbind.

— Adecă, dece? strigă Căpitanul cu glas de provocare, fiindcă nu-i plăcù să i se răstălmăcească părerile.

— Nimic, nimic... Bine... Când vrei s'ajungi mai degrabă, dai biciu cailor și pui cărbuni în mașină..

— Asta da... Toate să meargă ca vîntul și ca gândul. Toate să meargă... la dracul. Aș fi fermecat dacă lumea ar lua de-odată foc, s'ar aprinde, ar izbucni în mii de bucățele.. Aș vrea numai eu să pier cel din urmă, după ce mă voi fi uitat cum au pierit ceilalți..

— Sălbatec lucru! rînji „Rămășița“.

— Ei, și? Eu sunt un „ex-om“, nu-i așa? Sunt un afurisit.. N'am, dar, nici legături nici stavile. Pot scuipă în toți..

Pot să'mi bat joc de toate! Dacă mă uit la viața ce'mi e ursită, trebuie să arunc peste mal tot trecutul, toate apucăturile, toată apropierea de oamenii cari duc viață îmbelșugată și plăcută și cari mă disprețuiesc fiindcă am rămas în urma tuturor acestora. Trebuie dar să desfășor ceva nou în mine.. Priceput-ai? Ceva așa, ca toți acești boeri cari trec pe dinaintea mea, acești Iuda Petunicov, ca toți, la ivirea persoanei mele impunătoare să simtă un fior la rărunchi...

— Doamne! ce limbă îndrăzneată ai? rîse în batjocură „Rămășița“.

— Hai, zi, muritorule de foame! îl privi Kuvalda în față cu dispreț. Pricepi tu ceva pe lumea aceasta? ce știi tu? știi să cugeți? Eu.. am cugetat.. am citit cărți.. din cari n'ai fi înțeles un singur cuvînt..

— Nu! firește.. Aș ști, de pildă să sorb supă dintr'o gheată veche? Cu toate căte ai citit și ai cugetat tu, ceea ce eu nu am făcut, — nu suntem tocmai departe, unul de altul..

— Du-te dracului, sbieră Căpitanul.

În felul acesta se sfîrșia totdeauna vorba lui cu „Rămășița“. De obicei cînd Învățătorul nu ieră de față cuvîntările lui Kuvalda numai cît vițiau aerul și

se risipiau fără să-i dea cineva luare aminte sau să-i aducă vr'o laudă; el o ştia, însă nu se putea stăpâni să nu vorbiască. După ce-şi drăcuia convorbitorul, se simţia izolat printre ai lui. Totuşi îl mânca limba să mai îndruge; de aceea se şi adresă lui Simtsov :

— Dar tu, Alexe Maximovici, unde-o să-ţi odihneşti oasele ?

Bătrînul zîmbi cu bunătate, îşi frecă nasul cu mâna şi răspuse :

— Nuştiu. O să văd.. Nu ne trebuie mare lucru : să tragem un gât, apoi alt gât...

— Scop de respectat, deşi foarte simplu... opină Căpitanul.

Simtsov, după o clipă de tăcere, mai rosti că el vrea să se descurce mai repede de cât ei toţi fiindcă ieră drag femeilor.

Şi, ce e drept, bătrînul avea două sau trei ibovnice printre femeile publice, care-l ţineau fie-care câte două trei zile de pe urma puţinului lor câştig. Il şi băteau uneori, dar el primiă cu răbdare chelfăneala : de altfel nu-i făceau cine ştie ce rău, de ce ? cine-ar fi putut-o spune ? Poate că le ieră milă de dînsul.

Alexe ieră foarte aprins după femei şi povestiă că femeile ierau nenorocirea întregii lui vieţi.

Intimitatea şi caracterul legăturilor lor cu el le vădeau atît deseale lui boale cât şi hainele lui totdeauna bine cărpite şi mai curate decăt ale tovarăşilor.

În clipele acestea, întins pe pămînt la poarta azilului, în roata tovarăşilor, începu a povesti, lăudându-se, că Redika îl poftise de mult să vie să stea cu dînsa, dar că el nu voise numai ca să nu-şi lase tovarăşii.

Il ascultau toți cu interes și nu fără invidie. Toți cunoșteau pe Redika. Nu stă departe, în josul coastei, și nu ieră mult de când ieșise din închisoare, după câteva luni, pentru furtișag de a doua oară. Fusese cândva doică; ieră o țarancă voinică și naltă, cu fața ciupită de vărsat, cu prea frumoși ochi deși totdeauna învăluiți de beție.

— Vezi dumneata, ghiujul dracului! strigă „Rămășița“ uitându-se la Simtzov, care, zîmbiă cu înfumurare.

— Și dacă ele mor după mine, pricina e că știu ce le trebuie sufletului...

— Cu ade..vă..rat? întrebă Kuvalda.

— Știu să le fac să le fie milă de mine, și când unei femei îi e milă, merge până la sugrumare.. tot de milă. Plângi înaintea ei, cere-i să te ucidă și-i va fi milă, și te va ucide..

— Eu aș ucide! rosti cu tărie Martianov, rîzîndu-și risul lui de cioclu.

— Pe cine? întrebă „Rămășița“, depărtându-se.

— Ori pe care: pe Petunicov, pe Egorka.. Pe tine, dacă mi-ar spune cineva..

— Dece? întrebă Kuvalda.

— Vreau să mă duc în Siberia. Viața este păcătoasă mă plictisește.. Acolo știi cel puțin ce să faci cu viața..

— Ei, da, acolo.. ți se arată toate cu amănuntul... rosti cu melancolie Căpitanul.

Și nu se mai vorbi nici de Petunikov, nici de viitoarea alungare de aci. Toți ierau siguri că se va întâmpla și nu voiau să se mai osteniască cu grija de lucrul acesta. Vorbele nu ar fi îmbunătățit starea de față și apoi.. nu dăduse încă frigul deși ploile începuseră: puteau să doarmă pe oricare grămadă de pământ în afara orașului.

Stând roată, pe iarbă, vorbeau a lene de una, de alta, de toate, ascultau atât numai cât să prindă firul vorbei și s'o ducă mai departe, ca să n'o lase să cadă. Iera plicticos lucru tăcerea, dar nu mai puțin plicticoasă ascultarea cu luare aminte. Adunătura aceasta de lepădături avea o mare însușire: nici unul nu se îndemna să pară mai bun de cât ieră și nu ațâță pe ceilalți să și iasă din firea aceasta.

Soarele de August prăjiă vesel sdrănțele acestor golani care-i înfățișau spatele și capetele nepeptă-nate, — amestec haotic a trei regnuri ale naturii.

În colțurile curții creșteau bălării neînfrânate, brusturi înstelați de flori și alte plante nefolositoare făceau totuși plăcere ochilor acestor oameni nefolositori.

Eată scena petrecută în cârciuma lui Vavilov: Tinărul Petunikov intră fără grabă, aruncă o privire de jur împrejur, avu o strimbătură de scârbă și după ce și luă încet pălăria cenușie, întrebă pe cârciumarul, care îl primi c'un salut respectuos și c'um zîmbet plăcut:

— Egor Tarentivici Vavilov... ești chiar dumneata?

— Eu... răspunse sub-ofițerul, sprijinindu-se cu amândouă mâinile pe tejghea, de par'că ar fi căutat să sară peste ea dintr'odată.

— Am cu dumneata o treabă, rosti Petunikov.

— Bucuros. Fii bun de treci în odae.

Intrară împreună și acolo musafirul se așeză pe o canapea cu mușama, înaintea unei mese rotunde. Cârciumarul se așeză pe un scaun în fața lui.

Intr'un colț al încăperii o candelă iera aprinsă dinaintea unui tricotic foarte mare. De-oparte și de

alta, pe perete, mai ierau și alte icoane ale cărora rame ierau foarte bine frecate și străluciau de par'că ar fi fost nouă. Odaea mai toată îngrămădită cu lăzi și cu tot felul de mobile vechi, mirosia a undelemn bun, a tutun și a varză acră.

Pețunikov privi și aci în juru-i și strîmbă din nas. Vavilov privi la icoane și oftă. Amândoi se cercetară apoi unul pe altul, cu luare aminte și își făcură unul asupra celuilalt impresiune bună.

Lui Petunikov îi plăcură ochii fără prefăcătorie pungași, ai lui Vavilov și acestuia îi plăcu chipul deschis, rece și hotărît al lui Petunikov, cu umerii obrazilor lați și puternici și cu dinți deș' albi.

— Ei, știi negreșit cine sunt și ghicești ce m'a-duce? începu Petunikov.

— E cu privire la chemarea în judecată, după cum îmi închipuiesc, răspunse respectuos sub-ofițerul.

— Tocmai. Văd cu plăcere că nu umbli cu mof-turi și că mergi drept la scop, ca om cinstit, zise Petunikov, încurajându'și convorbitorul.

— Vezi că sunt militar, îi răspunse cu modestie.

— Se vede. De-aceea să tratăm afacerea cu sim-plitate, pe față, ca să terminăm mai repede.

— Imi vine la socoteală.

— Foarte bine. Reclamațiunea dumitale e cu totul legală și negreșit că vei câștiga procesul. Țin să'ți spun aceasta mai înainte de cât toate.

— Ți mulțănesc, răspunde sub-ofițerul, clipind din ochi spre a'și acoperi un zîmbet.

— Ai voi însă să'mi spui de ce ai crezut mai nemerit să începi a te cunoaște cu viitorii vecini în chipul acesta atât de brusc? Drept la Tribunal? Vavilov ridică din umeri și nu răspunse.

— Ar fi fost mai simplu să vii să ne găsești

și să orînduim afacerea prin bună învoială. Aud ? Cum îți e părerea ?

— De asta, așa e, e mai plăcut. Dar... Vezi dumneata.. E ceva la mijloc.. Nu am pornit din chiar voința mea.. Am fost îndemnat.. Am înțeles pe urmă cum ar fi fost mai bine.. însă iera prea târziu.

— Foarte bine. Vr'un avocat, desigur, te-a sfătuit..

— Cam așa ceva.

— A ! a ! Ei, vrei să sfîrșim prin bună înțelegere ?

— Bucuros.

Petunikov tăcu pentr'o clipă, îl privi și de-odată îl întrebă cu răceală și răstit :

— Și din care cauză o dorești aceasta ?

Vaviloy nu găsi în acea clipă ce să răspundă la întrebarea aceasta neașteptată. Iși închipui că întrebarea iera copilărească și, ridicând din umeri, ca și cum s'ar fi simțit mai presus, îi rise în nas lui Petunikov.

— E ușor de priceput. Trebuie să încercăm a trăi în pace cu toată lumea.

— Nu-i tocmai aceasta, răspunse Petunikov. După cum văd, nu'ți prea dai bine seama de ce ai fi voit să cazi la înțelegere cu noi. Să'ți lămuresc eu.

Soldatul rămase cam încurcat. Băiatul acesta îmbrăcat cu ștofă țesută în pătrate, cam ridicol în asemenea haine, vorbea drept întocmai ca odinioară șeful detașamentului Rachin, care, când îl apucau toanele, făcea c'un pumn să sară cel puțin trei dinți unuia din trupă.

— Ai nevoie să cazi la înțelegere cu noi, fiindcă vecinătatea noastră îți este foarte de folos. Și e de folos fiindcă uzina noastră nu va avea mai puțin de o sută cincizeci de lucrători, ba chiar

mai mulți, cu timpul. Dacă numai o sută și-ar bea pământul, la dumneata, după plata săptămânală, într-o lună ai vinde patru sute de pământurile mai mult de cât vinzi astăzi. Și fac socoteala pe puțin. Pe urmă, ai și han. Imi faci impresiunea că nu ești prost, că cunoști viața. Fă dar și dumneata socoteala vecinătății cu noi..

— E drept așa. O știam încuviință Vavilov și cu o plecare a capului.

— Atunci dar? Și negustorul ridică glasul.

— Nimic.. Să ne înțelegem.

— Sunt fericit că te hotărăști așa de repede. Eu pregătisem o declarațiune cum căți retragi plângerea împotriva tati. Uite-o: citește și semnează.

Vavilov privi cu ochi mari pe Petunicov și tresări, presimțind ceva rău.

— Mă rog.. Să semnez, așa, numai decât..

— Foarte simplu. Scri numele și pronumele și asta e tot, lămuri băiatul, și-i arată cu bunăvoință locul unde trebuie să iscălească.

— Nu, nu-i vorba de asta, ci de plata ce trebuie să-mi dați pentru locul luat..

— Dar nuți folosește la nimic locul acesta, obiectă Petunicov cu ton de împăciuire.

— Cu toate astea e al meu, strigă soldatul.

— Fără îndoială. Și cât cei?

— Cât e scris în reclamațiune; atâta cât e scris în reclamațiune, răspunse cu sfioșie Vavilov.

— Șase sute! Ei, dar ești glumeț! începu a râde blând Petunicov.

— Sunt în dreptul meu. Aș putea cere chiar două mii. V'aș putea sili să dărîmați.. Și acest lucru îl și voiesc. Eată de ce-am cerut numai șase sute. Vreau.. dărîmarea.

— Bine. Poate că vom dărîmă.. peste trei ani.. după ce te vom tîri în mari cheltueli de proces. Și după ce vom fi plătit, vom face noi înșine o drăguță de cărciumă și un han mult mai bun decât al dumitale.. Dumneata vei pieri, scumpe domnule.. Vom face totul în acest scop. Am fi început de pe acum lucrările în ce privește cărciuma, dar e prea multă muncă și timpul ne e prea scump. Pe urmă ne e milă de dumneata: de ce, fără să ne fie de trebuință, să lipsim un om de pâinea lui?

Egor Tarentievici, cu dinții foarte strînși, își privi mosafirul și și-l socotea stăpînul soartei lui. Se simția de plâns înaintea acestui om neînduplecat de rece în hainele lui cu pătrate ce-i păreau ridicole.

— Ai fi câștigat mult dacă ai fi trăit în pace cu noi, cei mai apropiați vecini. Ne-am fi ocupat de dumneata. Uite, te-aș sfătui acumă chiar să faci un mic comerț: ști, puțin tutun, chibrituri, pâine, castraveți și altele.. Toate astea se vînd bine.

Vavilov ascultă și fiindcă nu ieră prost, înțelegeă că-i ieră mai de folos să se lase la filotimia vrăjmașului. La urma urmei ar fi trebuit de aci să înceapă. Neputînduși stăpâni ciuda și turbarea soldatul se puse să blesteme cu glas tare pe Kuvalda.

— Blestemat de bețiv! Afurisenie asupra lui! Dracul să-l sugrume!

— Vorbești de avocatul care ți-a întocmit plângerea? întrebă Petunicov cu liniște.

Și c'un oftat adaose:

— În adevăr, ți-ar fi jucat un renghiou prost, de nu ne-ar fi fost milă de dumneata...

— A! strigă soldatul cu disperare, sunt doi aci. Unul a plănuit, celălalt a scris. Blestemat gazetar!

— Cum „gazetar?”

— Scrie la gazete... Chiriași de-ai dumnea-voastră, amândoi... Ce mai soiu de oameni! Dar goniți-i de aci, domnule, pentru Isus Christos, goniți-i! Niște tâlhari! Ei atâta lumea depe aici, ei fac turburare întregii ulii... Ei nu vă lasă să trăiți în liniște. Oamenii fără căpătâiu! Trebuie să te aștepți în tot ceasul din partea lor să fure ori să pue foc...

— Și gazetarul ăsta cine e? întrebă Petunikov cu interes.

— El? un bețiv! A fost cândva Invățător, dar a fost scos... Și-a băut tot ce-avea, eată cine-i. Acuma scrie la gazete, scrie plângeri... Om rău-tăcios, domnule.

— Hm! Atunci el ți-a scris plângerea? Da? Tot el dar a scris în ziare și în privința neregularităților clădirii? A publicat că schelele și mai nu știu ce încă, nu sunt așezate după toată regula?..

— El e! Știu că el e, câinele! A citit cu gura lui, aci la mine... și se lauda! Zicea: „o să se fiarbă în grăsimea lui, Petunikov!”

— Cu adevărat? Ei, atunci dar, vrei să sfârșim în bună înțelegere?

— În bună înțelegere?

Soldatul, plecând capul, rămase pe gânduri.

— Nenorocire! Ce viață de întunecime mai este și viața noastră! strigă el, înciudat, scărpinându-se pe cap.

— Trebuie să înveți... zise Petunikov aprinzându-și o țigară.

— Să învăț!.. Nu-i vorba de asta... domnule dragă... Nu avem libertate, eată chestia! Care mi-e viața? Trăiesc în frământări, silit să mă uit îna-

poia mea la tot pasul cu totul lipsit de libertatea mișcărilor mele. Și de ce? Mi-e frică. Jigodia asta de Invățător scrie de mine în gazete, chiamă controlul sanitar, plătesc amenzi... Din partea chirișilor dumitale te-aștepti în fiecare clipă să îți pună foc, să te ucidă, să te jefuiască... Ce pot împotriva lor? De poliție nu le pasă... Dacă i-ar pune la răcoare, ar fi foarte mulțamiți chiar, fiind-c'ar aveă pâine degeaba..

— Li vom face să'și ia lumea'n cap... Dacă cădem la învoială, promise Petunikov.

— Și în ce chip să ne învoim? întrebă Vavilov, îngrijiat și posomorît.

— Spune dumneata...

— Ei, uite, da-ți mi cele șase sute de ruble...

— Ai primi o sută de ruble?

Il privi cu luare aminte și zîbind cu blîndețe, adaose:

— Nici o rublă mai mult.

Apoi își luă ochelarii și se puse să le șteargă sticla încet-încet cu batista.

Vavilov se uită la el cu inima plină de neodihnă, totuși cuprins de mare respect pentru tînărul: pe chipul lui liniștit, în ochii lui mari cenușii, pe umerii obrajilor lui largi, în toată făptura lui îndesată, se arată forța sigură de sine și cărmuită de inteligență. Altceva îi mai plăcea lui Vavilov: simplitatea cu care Petunikov îi vorbea: nici o înfățișare de pretențios, în glasul lui, ci considerațiune de egalitate, cu mlădieri prietenoase. Cu toate acestea el, soldat, simți că nu iera de potrivea tînărului.

Cercetându-l mai de aproape și aproape admirându-l, soldatul, cuprins în sfîrșit de-o curiozitate

adincă, nimicitoare pentru moment a ori cărui alt simțimînt, întrebă respectos pe Petunikov:

— Unde ai învățat carte?

— La institutul tehnologic. Dar de ce mă 'ntrebi? îi zise, zîbindu-i cu privirea.

— Numai așa, știi.. Iartă, te rog.

Soldatul plecă fruntea, apoi, de-odată, cu admirațiune și cu invidie esclamă:

— Ei, da.. asta e învățătura!.. adecă.. știința.. Lumină! Noi,ăști-lalți, pe lumea asta, suntem ca niște bufnițe în fața soarelui.. Ei, cu atît mai rău! Atunci, luminăția-ta, să sfîrșim dăravera.

O'un gest hotărît, întinse mîna către Petunikov și rosti înîncându-se:

— Fie cinci-sute..

— Nici o rublă peste sută, Egor Tarentevici..

Petunikov ridică din umeri așa că par'că i-ar fi părut rău de a nu putea să dea mai mult apoi bătù în mîna soldatului cu mîna lui albă.

Și, sfîrșiră. Soldatul înaintă săriînd cu pași mari înaintea lui Petunikov care rămîneă neclintit în voința lui. Iar cînd primi sută de ruble și semnă hîrtia, aruncă pe masă condeiul, plin de mînie și strigă:

— Bine! Acuma o să am de furcă cu batalionul.. poleit.. Știu că mă vor lua în bătae de joc, diavolii!

— Nu ai decît să le spui că ți-am dat cât ai cerut, îl sfătui Petunikov.

Și mereu liniștit, dă drum fumului în fire subțiri pe cari le urmăria cu privirea.

— Socotiți ca mă vor crede? Sunt tâlhari deștepti, nu mai proști decît..

Se opri la vreme, încurcat de comparațiunea ce ieră să-i scape și privi sfios pe feciorul negustornului.

Această urmă să fumeze: în ocupațiunea aceasta îl adância pe de-a întregul.

În sfârșit promise că va dărîmă cuibul turburătorilor, și plecă.

Vavilov i se uită pe urmă, oftând.

Îl cuprindea un dor aprig să strige ceva răutăcios, insultător, pe urma tînărului care urcă liniștit în pas coasta plină de scufundături și de moloz.

În acea seară Căpitanul se arată în cărciumă. Sprincenele-i ierau încruntate și pumnul drept, strîns tare.

Vavilov îl întîmpină zîbindu-i.

— Ei, vrednic urmaș al lui Cain și al lui Iuda, povestește!

— Am sfîrșit.. răspuse Vavilov, oftând și cătând în jos.

— Nu mă îndoiesc. Câți arginți ai luat?

— Patru sute de ruble.

— Sunt sigur că minți. Cu atît mai bine însă pentru mine. Fără vorbă, Egorka, mi se cuvine zece la sută, mie, ca născocitor; două zeci și cinci de ruble, învățătorului care a scris petițiunea; o oală de rachiu și mîncare în deajuns pentru noi toți.. Banii, acuma; băutura și mîncarea pentru astăseară la opt ceasuri.

Vavilov se înverzî și aținti pe Kuvalda cu ochii holbați.

— Ași! nu! Asta e hoție! Nu dau nimic. Să ne înțelegem, Aristide Fomici: lungeste-ți pofta pînăla vr'o sărbătoare apropiată. Știi că nu umbli pe căi cotite? Acuma, nimic. Acuma, nu-mi mai e teamă de voi..

Kuvalda se uită la ceasornic.

— Egorka, îți dau zece minute de vorbă păcătoasă. Vei sfîrși, în acest timp de-a greși cu limba

ta și vei da ce-ți cer. La dimpotrivă, fii gata... „Boț“ ți-a vîndut ceva și tu ai citit în ziar de nu știi ce furt dela Bassov? Pricepi? Nu vei avea vreme să dosești lucrul... fiindcă te vom împiedeca... chiar în noaptea aceasta. Înțelegi?

— Dar bine, Ristide Fomici... de ce? se rugă fostul sub-ofițer.

— Nici un cuvînt mai mult, ai înțeles ori nu?

Kuvalda, nalt, slab, impunător prin posomorîrea chipului, vorbea cu jumătate glas, dar acest glas gros, răgușit, răsuna înfricoșător în cârciuma goală.

În îndoita lui stare de vechiu militar și de om care nu are ce pierde, inspira frică totdeauna lui Vavilov.

În momentul acesta Kuvalda i se arăta cu înfățișare nouă, nu mai întrebuița, ca de obicei, limbajiu bogat și pitoresc, ci în ceeace spunea cu ton de stăpân sigur că va fi ascultat, străbătea o amenințare serioasă.

Vavilov își da seama că Aristide putea să'l piardă dacă vrea și că o va face cu mulțămire. Trebuia să se supună forței. Însă ca soldat, cuprins de indignare, se încercă să înlătore pedeapsa. Oftă adînc și începu cu umilițnă:

— Proverbul zice cu dreptate, mi se pare: unui înșelător, un înșelător și jumătate. Nu ți-am spus adevărul, Ristide Fomici. Am vrut să mă arăt mai șiret decît sunt. Am luat numai o sută de ruble.

— Ei, și?

— Ceeace nu-i patru sute, după cum îți spuseseam...; care va să zică dar...

— Care nu va să zică nimic, cum pot ști când ai mințit, — adineauri ori acum? Tu să faci bine să'mi dai șaiszeci și cinci de ruble. Nu-i prea din cale afară, nu-i așa? Ei ce aștepți?

— Doamne! Ristide Fomici totdeauna am fost pentru lumină-ia-ta cât am putut mai darnic!..

— Destulă vorbă, Egorca! Innapoi, nepot al lui Iuda!

— Bine, bine.. îți voi da... Dumnezeu însă te va pedepsi.. pentru asta..

— Taci, bubă coaptă puturoasă pe pământ! se răsti Căpitanul, rotind ochi furioși. Destul m'a pedepsit Dumnezeu că m'a pus în nevoia de-a te vedea și de-a'ți vorbi. Te voi strivi ca pe-o musculiță.

Și'i viri sub nas lui Vavilov pumnul, scrișnind din dinți.

După ce ieși, Vavilov zîmbi chiorîș pleoapele-i clipiră iute, apoi două lacrimi mari îi brăzdară obraji; ierau turburi și când i se înfundară în mustăți, altele începură a-i curge.

Trecu apoi în odae, se înfipse înaintea icoanelor și stătu multă vreme așa fără să se roage fără să se miște fără să'și șteargă lacrimile cari se alungau una pe alta pe obraji lui oacheși sbîrciți.

Diaconul Tarassie care avea mare slăbiciune de fâneată și de pădure propusese ex-oamenilor să meargă la câmp, până la un mal, și acolo, „în sinul naturii“ să soarbă rachiul lui Vavilov.

Căpitanul și toți ai lui îl huliră pentru asemenea gând, huliră natura și se învoiră să facă ospățul în curte.

— Unul, doi, trei, numără Aristide.. Suntem treisprezece. Invățătorul lipsește, dar vor mai fi câțiva flămânzi să se opriască.. Să socotim donăzeci de inși.. Doi castraveți și jumătate de cap, o pâine și carne.. Nu-i tocmai prost.. Cât despre rachi, cam o sticlă de fiecare. E apoi varză acră,

mere și trei pepeni verzi... Ia spuneți, ce vă mai trebuie... ticăloșii mei? Să ne pregătim prin urmare să-l mâncăm bine pe Egorka Vavilov, fiindcă toate astea sunt sângele și carnea lui!

Orînduiră proviziunile pe niște rămășițe de vestimente așternute jos, se așezară împrejur, cu rînduială și în tăcere, stăpînindu-și cu multă greutate lăcomia de-a bea, care sclipia în ochii tuturor.

Seara se lăsa; umbrele i se cerneau peste locul curții murdărit de resturi în timp ce cele de pe urmă resfrîngerii ale apusului luminau acoperămîntul casei pe jumătate ruinată. Iera răcoare și liniște.

— Să începem, fraților, porunci Kuvalda. Câte cești avem? Șase, și suntem treisprezece. Alexe Maximovici, toarnă. Gata? Atunci.. întiul pluton... foc!

Băură, își clătiră gurile, începură a mânca.

— Și tot fără Invățătorul? Azi trei zile de când nu se vede. Nu l'a zărit nimeni? întrebă căpitanul.

— Nimeni.

— Nu intră în obiceiurile noastre. La urma urmei, atîta rău! Să mai bem!.. Să bem în sănătatea lui Aristide Kuvalda, singurul meu prieten, care de-alungul întregii vieți, nu m'a părăsit niciodată. Cu toate că,—lua-l'ar dracul,—aș fi fost în câștig dacă m'ar fi lăsat în pace pentru cîtva timp.

— Bravo, zise „Rămășiță“.

Și iarăși își clătiră gura.

Căpitanul se uita la însoțitorii lui cu conștiința superiorității lui, fără să mai vorbiască acum... fiindcă îmbuca.

După cel de-aldoilea rînd de cești, iată se aprinse deodată: cantitatea fusese prea însemnată.

„Tarrassie-și-jumătate“ Kiserlnicov își arată sfios dorința de-a asculta vr'o poveste, însă diaconul

Tarassie se puse la vorbă cu „Boțul“ și nu ținu seama de pofta prietenului lui. Pusese în discuțiune superioritatea femeilor slabe asupra celor grase și demonstra cu aprinderea și cu repeziciunea unui om adînc convins, dreptatea părerilor lui.

Mutra naivă a „Meteorului“ lungit pe burtă lângă el, vădia plăcerea cu care sorbia cuvintele amețitoare ale diaconului.

Martianov, cel cu mâinele acoperite de păr negru, îmbrățișându-și genuchii, privia în tăcere și cu ochii posomorîți sticla cu rachiu și se silia să-și apuce cu limba mustața ca s'o poată mușca cu dinții.

„Rămășița“ sîcîia pe Tiapa:

— Eu știu, vrăjitorule, unde-ți ascunzi paralele.

— Atunci ți-i mare norocul, răspundea glasul răgușit al lui Tiapa.

— Am să ți-le șterpelesc într'o zi, ghiujule!

— Șterpelește-le.

Kuvalda se plictisia între aceștia. Nimeni nu iera vrednic să-i asculte elocvența și în stare să-l înțeleagă.

— Unde să poată fi Invățătorul? își vorbi cu glas tare.

Martianov se uită la el și rosti:

— Vine el!

— Sunt sigur că va veni pe jos, nu în trăsură.

Să bem în sănătatea ta, viitorule ocaș. Dacă acela pe care'l vei gătui, va avea punga groasă, să împarți cu mine... Atunci, voi șterge-o în America, în... cum dracul le zice? în „lampas“, „pampas“... Mă voi duce acolo și mă voi procopsi până s'ajung Președinte al Statelor-Unite. Pe urmă... voi declara războiul Europei întregi... și o voi bate măr! Cât pentru armată, voi avea mercenari... chiar din Europa. Voi face să-mi vie Fran-

cezi, Germani, Turci... și voiu bate cu ei pe înșiși părinții lor. Intocmai ca Ilie de Murom care bătea pe Tătari c'un Tătar. Cu bani poți fi chiar Ilie... și să distrugi Europa, iar slugă să'ți fie Iuda Petunikov... Dă-i o sută de ruble pe lună... și'l ai... Va fi însă slugă rea... fiindcă ar fura...

— ...Femea slabă are încă bunul acesta că nu costă prea mult, mai zicea diaconul cu convingere. Soția mea dintii își cumpăra șase metri de-o rochie... A doua, zece metri.. Așa e și cu mâncarea.

Tarassie-și-jumătate întoarse capul spre diacon, îl măsură cu singuru-i ochiu, începă să ridă în chip că'și cerea iertare, și rosti cu glas încurcat:

— Și eu aveam o nevastă...

— Aceasta poate să se întâmple oricui, îi zise Kuvalda. Dă-i înainte cu prostiile!

— Iera slabă, dar mânca mult. Din pricina asta a și dat ortul popei.

— Ai otrăvit-o, chiorule!

— Zău, nu. A mâncat prea multă viză...

— Și eu îți spun că ai otrăvit-o stărui „Rămășiță“ cu încredințare.

I se întâmpla adese ori să tot repete o gogomanie oarecare fără să aibă vre o dovadă a celor ce spunea cu hotărîre. Incepea întii cu glas de răsfățat și ajungea mai apoi aproape la turbare.

Diaconul luă prietenului lui apărarea.

— Nu, n'a otrăvit-o... n'avea dece.

— Și eu spun că a otrăvit-o, susținu „Rămășiță“ ridicând glas ascuțit.

— Tăcere! strigă Căpitanul amenințător.

Plictiseala i se prefăcea în mânia neastămpărată. Își privi cu ochi furioși conmesenii și fiindcă nu întâlni pe chipurile lor nimic care să-i atâțe mânia,

își plecă pe piept capul, stătu cât stătu așa, apoi se răsturnă jos pe spate.

„Meteor“ mușca din castraveți: lua în mână unul, fără să se uite la el, îl virî până la jumătate în gură, și'l rupea dint'o dată cu dinții lui mari, făcând să sară în toate părțile zeama sărată care îi stropea obrajii. Iera dovadă că, nu-i iera foame, însă aceasta îl făcea să petreacă.

Martianov sta mereu în nemișcarea de mai nainte și se uita cu aceeași privire strînsă și întunecoasă la galonul de zece litri cu rachiu, pe jumătate golit.

Tiapa ațintia pămîntul și amesteca sgomotos carnea care se împotriva dinților lui îmbătrîniți.

„Rămășiță“ se lungise pe pînțele și tușia, sgăr-cindu'și întreg trupul.

Ceilalți, bătrânii, posomorîți, ședeau ori se cul-caseră în diferite atitudini, iar zdrențele îi făceau să se asemene acelor jivine înfricoșate pe care le-ar fi zămislit cine știe ce putere grosolană de pe lumea cealaltă, spre ași bate joc de omenire.

Trăia odată la Suzdal

O doamnă nu prea însemnată..

Ea, de-un cârcel fu apucată

Cam neplăcut și cam brutal....

cânta cu jumătate glas diaconul și îmbrățișă pe Alexe Maximovici care-i rîdea în culmea mulțămirii.

Tarassie și-jumătate rînjia voluptuos.

Noaptea cădea. Pe cer se aprindeau cu încetul stelele, și colo, pe colină, felinarele. Sunetul plân-gător al sirenelor se auzia dinspre rîu.

Ușa cârciumii lui Vavilov se deschise c'un scârțait ascuțit și c'un sgomot de geamuri crăpate.

Doă muțre întunecoase intrară în curte, se apro-

piară de ceată, în preajma galonului și una din ele întrebă cu glas răgușit :

— Beți, hai ?

Cealaltă rosti cu jumătate glas, cu bucurie și cu invidie :

— Vezi dumneata, diavolii !..

O mână apoi se întinse pe deasupra capului diaconului, apucă galonul și îndată se auzi gâlgâitura rachiului care curgea într'o ceașcă. Nu știu care tuși sgomotos.

— Dar ne plictisim strigă diaconul. Ei, chiorule ! Haide să ne-aducem aminte vremile vechi și să cântăm : „*La apa Varilomului*“...

— O știe el asta ? întrebă Simtzov.

— Dac'o știe ! A fost solist la capela arhiepiscopală. Haide, chiorule : La... a...pa Va-vi-lonu-lui...

Glasul diaconului ieră răgușit și sgârietor în timp ce, al prietenului, ieră fals și țipător.

Clădirea părăsită, în întunecimea care o cuprindea, părea mai lărgită, sau întregul ei de lemn pe jumătate putred părea să se fi apropiat de fâpturile acestea ale cărora urlete sălbaticе deșteptau într'însa un ecou înăbușit. Un nor negru ușor înaintă încet pe cer, d'asupra ei. Unul din ex-oameni sforăia. Ceilalți, nu încă destul de beți, unii beau și mâncău în tăcere, alții vorbeau încet, printre pauze lungi.

Ieră ciudată lipsa aceasta de vioiciune la un ospăț rar prin belșugul de rachiu și de mâncare ; nu izbutia să se aprindă, nu știu de ce, neastîmpărul fără frîu, obișnuit locuitorilor azilului strînși în jurul sticlelor cu rachiu.

— Hei, voi, căinilor ! O să vă lăsați de urlete ? Ie strigă Căpitanul celor ce cântau, ridicânduși

capul și ciulindu-și urechile. Vine nu știu cine... cu trăsura.

O trăsură în ulița Viesjaia, la ceasul acesta, nu se putea să nu deștepte luarea aminte a tuturor. Cine se putea riscă să iasă din oraș, printre crăpăturile și gropile mahalalei? Cine și pentru ce?

‘Toți ridicară capetele și ascultară.

Se deosebiă bine, în tăcerea nopții frecarea roatelor din cauza opritorii.

Trăsura se apropiă.

Un glas întrebă cu grosolănie:

— Că unde este?

Cineva răspunse:

— Colo... trebuie să fie... spre casa aceia.

— Nu merg mai departe.

— E cu privire la noi, strigă Căpitanul. Poliția!

Un murmur de neliniște fremătă.

— Cu trăsura, dobitocule? rosti năbușit Martianov.

Kuvalda se ridică și se îndreptă spre poarta cea mare.

„Rămășița“, întinzînd gâtul spre puntea pe unde se depărtase Căpitanul se puse și el s’asculte.

— E azilul de noapte aci? întrebă careva cu glas de codire.

— Da, azilul lui Aristide Kuvalda, răspunse cu glas de mulțămire Căpitanul.

— Tocmai. Aci locuie reporterul Titov?

— A-ha... El vă aduce?

— Da.

— Beat?

— Bolnav.

— Adecă beat mort. He! tu, Invățătorule, în picioare!

— Așteaptă, viu să’ți ajut. Ii e foarte rău. A

stat culcat, la mine, patruzeci și opt de ceasuri. Ia-l de subsuoară. Medicul l'a văzut: îi e foarte rău.

Tiapa se ridică și se îndreptă spre poartă. „Rămășița“ rinji și bău.

— Ei, acolo! Lumină! strigă Căpitanul.

Meteor dădu fuga înlăuntru și aprinse o lampă. O fișie lată de lumină se întinse din casă în curte, prin ușa deschisă.

Căpitanul, c'un nu știu ce om mărunț, păși pe dîra de lumină ca să ducă înlăuntru pe Invățător. Capul îi atrîna nemișcat, pe pept; picioarele i se tîrau pe pămînt; brațele i se bălăbăneau ca fără legătură. Cu ajutorul lui Tiapa îl așezară pe o scîndură. Tresărind cu tot trupul, se lungi gemînd ușor.

— Lucram împreună la acelaș ziar... E foarte nenorocit... I-am zis să rămăe la mine, că nu mă stînjienea, dar m'a rugat să'l duc la dînsul... Ieră în neastîmpăr... și m'am temut să nu-i facă mai rău; de aceea l'am adus acasă... Aci, în adevăr, e acasă la el?

— Nu cumva îți inchipui-ai că el mai avea un cuib al lui? rosti grosolan Kuvalda, cătând cu luare aminte la prietenul Invățătorului. Tiapa! Adă apă rece.

— Atunci... credeți că nu-i pot fi de vr'un ajutor? întrebă mărunțelul care se mișca pe loc, încurcat.

— Dumneata? și Căpitanul îl privi pătrunzător.

Omul purta un surtuc ros, bine încheiat până supt bărbie; pantalonii îi ierau răsfrînți; pălăria, se făcuse roșcată, de multă purtare și iera tot atât de păcătoasă ca întreaga înfățișare a figurii lui de infometat.

— Nu.. nu-i poți fi de nici un ajutor. Ca dum-

neata sunt destui pe-aci, îi zise Căpitanul întorcându-i spatele.

Atunci.. la revedere.

Mărunțelul se îndreptă spre ușă și de-acolo zise rugător:

— Dacă s'ar întâmpla... ceva.. vestiți la ziar. Eu mă numesc Rijov. Aș scri un necrolog.. Ori cum ar fi lucrul.. nu-i așa.. iera ziarist..

— Hm... un necrolog, zici dumneata? Douăzeci de linii.., patu zeci de kapeici? Voiu face ceva mai nimerit. Dacă va muri, îi voiu tăia un picior și voiu trimite bucata la redacție, pe numele duminital. Vă va aduce mai mult câștig decât un necrolog. Vă va fi de ajuns pentru trei, patru zile, fiindcă-i sunt groase picioarele. L'ați mâncat destul de bine, acolo, voi toți, cât timp a fost viu; îl veți mânca bine și mort.

Mărunțelul își mișcă nasul de câteva ori par'e'ar fi mirosit ciudat și se făcu nevăzut.

Căpitanul se așează pe scândură, lângă Învățător și pipăi fruntea, pieptul și'l strigă:

— Filipe!

Glasul îi răsună înăbușit între pereții murdari ai azilului.

— E absurd, tovarășe... urmă, netezind încetișor părul încurcat al Învățătorului nemișcat.

Ii ascultă apoi cu luare aminte răsuflarea fierbinte și întretăiată, îi cercetă obraji pieriți, în cari ieșise pământul, oftă, și, încruntând cu asprime sprincenile, se uită în juru-i.

Lampa ieră fioroasă: flacăra-i pîlpîia. Și umbre negre dănțuiau tăcut pe pereții încăperii. Căpitanul începu a le privi jocul, trecîndu-și mâna pe barbă.

Tiapa se întoarse cu o cofă de apă, o puse pe

scândură, lângă corpul Invățătorului și, apucându-l de braț îl săltă ca pentru a-l cântări din mână.

— Nu mai trebuie apa... rosti Căpitanul c'un gest de descurajare.

— Preot trebuie, zise adunătorul de cârpe.

— Nu trebuie nimic... hotărî Căpitanul.

Rămaseră tăcuți pentru o clipă, două, cu ochii la Invățător.

— Hai să mai tragem un gât, drac bătrân.

— Dar... el?

— Poți să-i faci ceva, lui?

Tiapa întoarse capul. El și Căpitanul ieșiră în curte unde le ieră ceata.

— Cum merge? întreabă „Rămășiță“, îndreptându-și spre Căpitan botul ascuțit.

— Nu în afară de rînduială... Moare... îi răspunse scurt Căpitanul.

— A fost bătut? întreabă „Rămășiță“, intrigat.

Căpitanul bea rachiu în clipa aceasta, și nu-i răspunse.

— Mai să zici că a simțit că aveam cu ce să-i facem pomană... zise „Rămășiță“, aprinzîndu-și o țigară...

Nu știu care prinse-a rîde; altul, oftă adînc. Dar cele spuse între Căpitan și „Rămășiță“ nu atinse mai pe nici unul, nu interesă, nu înduioșă pe nimeni.

Toți aveau credința că Invățătorul ieră om superior, acuma însă cei mai mulți ierau beți, alții rămâneau în aparență liniștiți, streini de tot ce se petrecea.

Numai diaconul, de odată, să ridică dintr'o silință puternică asupra-i, mișcă buzele, se frecă pe frunte și răeni sălbatec: *Pace, între oameni bunăvoință*“.

— Ce te-a apucat de urla ? chelălăi „Rămășiță“.

— Dă-i mă peste bot, zise Căpitanul.

— Dobitocule! mormăi Tiapa. Când moare cineva, trebuie tăcere... Să se facă tăcere!

Și tăcerea domniă aproape cu totul, atât în cerul acoperit de nori negri gata să-și reverse ploaia, cât și pe pământul învăluit de întunecimi triste ale unei nopți de toamnă.

Din când în când se auzia sforăitul celor ce adormiseră, gălgăitul rachiului turnat, sgomotul ce-l făceau fălcile.

Norii se țirau atât de jos că aproape ieră să atingă acoperământul cocioabei pe care să o răstoarne peste coasta aceasta.

— Ah! e trist când moare un prieten de-aproape, îngână Căpitanul și își lăsă capul pe piept.

Nimeni nu-i răspunse...

— Dintre voi toți... el iera cel mai bun, cel mai inteligent, cel mai nobil... Il deplâng...

— Veșnica lui pomenire... Haide, ticălosule, chiorule, cântă... își mestecă diaconul vorbele.. dându-i ghionturi celui ce dormea alături.

— Taci odată! șueră furios „Rămășiță“, ridicându-se în picioare.

— Să-i trag una în cap? zise Martianov ridicând capul.

— A! tu nu dormi? rosti căpitanul cu glasul cel mai blând. Ai auzit? Invățătorul e aci.

Martianov se răsuci greu jos, apoi se sculă, privi la dîrile de lumină care se lungiau în afară pe ușă și pe ferestre și, fără vorbă veni lângă Fomici.

— Bem? îl întrebă acesta?

Pe dibuite dădură de galon și băură.

— Mă duc să văd puțin, zise Tiapa; poate că are nevoie de ceva...

— Are... de-un sicriu... rînji Căpitanul.

— Nu mai vorbi de asta, zise „Rămășiță“.

Meteor se ridică după Tiapă; diaconul voi să facă la fel, dar căzu pe-o coastă și începu să injure cât îi luă gura.

După ce Tiapa plecă, Căpitanul bătu pe umeri pe Martianov și începu a-i vorbi încet:

— Ei, vezi tu, Martianov? Ai fi trebuit să simți mai degrabă decât ceilalți... Tu ai fost.., La dracul toate însă!.. Tu plângi pe Filip, spune?

Nu, răspuse fostul temnicer, după o clipă. Ei, vezi tu, nu simt nimic... Am pierdut obiceiul. De viața asta mi-e scârbă... E foarte cu tèmeiu când spun că aş ucide pe cineva.

— Cu adevărat? întrebă fără voce Căpitanul. Ia să bem...

— Nu-i mare treabă să tragi un gât, apoi altul.

Simtzov se trezi și începu să cânte vioiu.

— Fraților? Care-i acolo? Dați o ceașcă bătrânului.

I se umplu una și i se dădu. El o dădu de dușcă și lăsă capu-i să cadă pe coapsa unuia.

Tăcerea de mai apoi posomorită, plină de tainică înfiorare ca noaptea acestei toamne, ținu câteva minute, după care începură șoapte.

Unul sări cu vorba, întrebând: ce e?

I se răspuse încet:

— Ziceam că ieră bun băiat... Cap nu glumă. Și cât iera de blând!

— Da... Avea apoi bani și nu se uita la ei când iera vorba de tovarăși..

Se făcu iar tăcere.

— Moare... rosti Tiapa și glasul-i răsuna în urechile Căpitanului.

El se ridică și cu pași a căroră tărie eiera exagerată se îndreptă spre azil.

— De ce te duci? îl întrebă Tiapa, oprindu-l. Nu te mai duce. Nu vezi că ești beat și nu e bine să te duci.

Căpitanul se opri și se gândi..

— Cine-i sigur pe picioarele lui, în lumea asta? Du-te dracului! Și dădu înlături pe Tiapa.

Umbrele tot dănțuiau pe pereții încăperii ca într-o luptă pe infundate.

Învățătorul sta întins cât iera de lung pe scindură și horcăia. Ochii îi ierau holbați, peptul desfăcut, bătându-i-se tare. Pe la colțurile gurii îi curgea spumă. Trăsăturile chipului îi ierau în așa fel încordate că păr'că ar fi voit să spună ceva de seamă și că suferia greu fiindcă nu putea să vorbească.

Căpitanul i se așeză în față, cu mâinile dinapoi, privindu-l câteva clipe în tăcere. Apoi, se puse să-i vorbească, în timp ce fruntea i se brăzda dureros :

— Filipe, spune ceva... Rostește prietenilor tăi o vorbă de mângâiere... mie, fratelui tău... căruia îi ești drag. Toți oamenii sunt dobitoace. Tu ai fost pentru mine un om, cu toată patima ta de băutură... Cum mai beai rachiu, Filipe!.. Asta te-a prăpădit... De ce? Trebuia să știi a te stăpâni.. și a mă asculta.. Nu ți-o spuneam?

Ca și cum prezența omului acesta beat înaintea actului ocult și solemn al luptei lui cu viața, ar fi insultat puterea tainică, distrugătoare universală, numită Moartea,—ea, se hotărî să și sfârșiască mai degrabă munca neînduplecată :

Invățătorul, după ce oftă din adânc, gemu în-
cetișor, tresări, se lungi și rămase înlemnit.

Căpitanul șovăi, urmându'și vorba:

— Ce ai? Să'ți aduc rachiu... Vrei? Dar e
bine să nu bei, Filipe. Stăpânește-te... Trebuie să te
birui. Cu toate astea dacă vrei să bei un păhărel...
La urma urmei, de ce te-ai abține? Dece, Filipe?
Nu-i așa? De ce?

El apucă de-nn picior și-l trase la el.

— A-ha... Iar ai adormit, Filipe? Atunci dar,
dormi... Noapte bună. Măine îți voiu lămuri eu și
te vei încredința că nu trebuie să te lipsești de
ceva... Acuma, dormi... dacă n'ai murit cumva...

Căpitanul se întoarse în mijlocul tăcerii, printre
ai lui, afară, și le spuse:

— Doarme ori... e mort... Nu știu. Sunt cam...
ametit.

Tiapa se cam încovoia și își făcu o cruce mare
pe pept. Martianov, fără vorbă, se sgribili și se
culcă jos. „Rămășiță“ începu a se svîrcoli pe pă-
mînt și cu glas mînios, îngrijorat, începu, innăbușit:

— Să vă ia dracul pe toți câți sunteți, călăilor.
A murit, — ei, și apoi? Ce treabă am eu să știu
așa ceva? Când mi-o veni ceasul, o să mor și eu...
și nu mai rău ca el. Nu sunt mai rău decât alții...

— Așa e, rosti Căpitanul, prăbușindu se. Va veni
ceasul și vom muri cu toții și nu mai rău decât
alții. In ce chip vom fi trăit? Cui îi pasă? Vom
muri ca oricare alții. Țasta e scopul vieții. Crede-
ți-mă. Fiindcă... omul trăiește ca să moară... Și
atunci... nu înseamnă să privești nepăsător dece și
în ce chip moare... cum și în ce chip a trăit?
Nu-i așa, Martianov? Dacă-i așa, hai să mai bem...
să mai bem... până la sfîrșit.

Ploaia începea să cadă. Pe toate aceste trupuri

ce se tîrau pe jos, îngrămădite de somn și de to-
ropeala beției le acoperia întunericul adînc, înnă-
bușitor. Fășiile de lumină care se întindeau din
lăuntru în afară, după ce și slăbiră puterea, pil-
piiră și se făcură nevăzute. Vîntul suflase presemne
în lampă sau gazul se isprăvisese. Picături de ploae,
sfioase întii, nehotărîte, răsuna pe tabla acoperă-
mîntului. Din susul orașului se auzeau sunete rare
de clopot, melancolice; iera privighere în vr'o bi-
serică. Glasul de aramă se împrăstia în întuneric
și se pierdea în el: dar înainte ca întîia notă să
aibă timpul a se pierde, într'un suspin tremurător,
alta începea și iarăși sunetul de metal se depărta
în tăcerea nopții, cu melancolie.

A douazi dimineață Tiapa se trezi întii.

Se întoarse pe spate și se uită la cer. Ca gâtul
lui strîmb, nu putea să vadă cerul decît în chipul
acesta, d'asupra capului lui.

Cerul iera foarte închis, în dimineața aceasta,
din zare în zare. Intunecimea rece a nopții se con-
densase sus, stînsese lumina soarelui și învăluisese
imensitatea albastră, împrăștiind melancolie pe
pămînt.

Tiapa se închină și se ridică pe un cot ca să
se încredințeze dacă mai rămăsese ceva rachi. Ga-
lonul iera acolo, însă gol. El trecu peste tovarăși
și începu să caute prin cești. Găsi una aproape
plină, o dădu pe gât, își șterse buzele cu mîneca
și sgîlții pe Căpitan de umeri.

— Scoală... Hei, auzi tu?

Căpitanul ridică încet capul și'l privi cu ochii
lui stinși...

— Trebuie să facem la poliție declarațiunea...

Hai, scoală-te...

— Cum? rosti el cu glas somnoros și nemulțămît.

— Dar.. a murit..

— Cine ?

— Invăţatul..

— Filip ? A ! da..

— Uitaşi ? Ptiu ! îi impută Tiapa, certăreţ.

Căpitanul căscă sgomotos şi se întinse atât de tare că-i trsoniră oasele.

— Du-te tu de fă declaraţiunea.

— Nu mă duc. Nu'mi sunt la stomach oamenii ăia, răspunse Tiapa, morăcănos.

— Atunci scoală pe diaconul, iar eu mă voi duce să văd puţin..

— Bine zici. Hei, diacone, scoală-te !

Căpitanul intră în azil şi se opri la picioarele Invăţătorului. Mortul sta întins cât iera de lung, cu mâna stângă pusă pe pept, cu dreapta adusă pe după el ca şi cum ar fi voit să se opintiască spre a da în cineva.

Căpitanul se gândi că dacă Invăţătorul s'ar ridica acuma, ar fi tot atât de nalt cât iera Tarassie-şi-jumătate. Işi făcu loc pe scândură, la picioarele mortului şi aducându'şi aminte că petrecuse cu el trei ani, oftă.

— Tiapa intră, ţinându'şi capul ca un ţap gata să împungă cu coarnele. Se aşeză de cealaltă parte a mortului, tot la picioare, îi privi faţa înnegrită, liniştită, serioasă, cu buzele foarte strînse şi mormăi cu glasu-i răguşit :

— Da, eacă'l mort. În curând o să'mi vie rîndul.

— Pentru tine e vremea ; bombăni Căpitanul.

— Da, e vremea, se învoi Tiapa. Şi tu ar trebui să mori. Ar fi mai bine..

— Poate că ar fi mai rău. Ce ştii tu de asta ?

— Nu, n'ar fi mai rău. Odată mort, ai avea

de-aface cu Dumnezeu.. pe când aci ai aface cu oameni. Și, oamenii, ce sunt, mă rog?

— Destul. Ce atâta vorbărie! îl opri cu mânie Kuvalda.

Și, în slaba lumină ce iera în încăpere, se făcu tăcere adâncă.

— Stătură mult timp așa, la picioarele tovarășului lor, mort, privindu'l din când în când, amândoi cufundați pe gânduri. Apoi Tiapa întrebă:

— Tu o să'l îngropi?

— Eu?.. Nu. Poliția să'l îngroape.

— Haide, îngroapă'l tu. Tu ai luat lui Vavilov și partea de bani ce se cuvenia Invățătorului. Dau și eu dacă nu s'ajunge..

— Am partea lui, dar nu'l voi îngropa eu.

— E rău ce faci. Să furi pe un mort... Așteaptă să spun tuturora că vrei să-i șterpelești partea, îl amenință Tiapa.

— Neghiobule! îi răspunse cu dispreț Kuvalda.

— Nu tocmai. Îți spun numai că nu faci bine, că nu-i faptă de prieten.

— Bine. Lasă-mă în pace.

— Da, da.. Și cât i-a fost partea?

— Douăzeci și cinci de ruble, răspunse Kuvalda în neștire.

— Ei știi că mi-ai putea da și mie cinci?

— Ghiuj ticălos! rosti Căpitanul cu nepăsare.

— Dă'mi tu și.. lasă!

— Du-te dracului. Îi voi face un monument cu banii aceștia.

— Ce-o să facă el cu monumentul?

— Voiu cumpăra o piatră de moară și o ancoră. Piatra i-o voiu pune d'asupra gropii și ancora o voiu lega de piatră cu lanț. O să fie de-o greutate..

— Da adecă dece? Ai și tu niște idei...

— Nu-i treaba ta.

— Ia seama: o să vorbesc, îl amenință iar.

Aristide Fomici se uită la el posomorit și tăcu. Iarăși se făcu tăcerea, care, în preajma morților, ia totdeauna caracter solemn și tainic.

— Auzi? Vin mi-se pare, zise Tiapa.

Se ridică și ieși afară.

Atunci și intră comisarul, judecătorul de instrucție și medicul. Pe rînd se apropiară de mor și după ce se uitară la el ieșiră aruncând lui Kivalda privire bănuitoare.

Căpitanul rămase acolo fără să dea luare aminte cuiva, până când comisarul, arătând spre mort, îl întrebă :

— Din ce a murit?

— Intreabă-l. Cred că din lipsa de deprindere.

— Cum? făcu comisarul.

— Zic, e mort din lipsa de deprindere față cu boala care l'a apucat...

— Hm... da... Și iera de multă vreme bolnav?

— Dacă l'ar aduce aci, zise medicul, plictisit. Nu se vede de fel înlăuntru. Poate că sunt urme...

— Du-te și chiamă pe cineva să-l scoată afară, porunci comisarul, lui Kivalda.

— Du-te dumneata. Pe mine nu mă stînjenește unde e acuma, răspunse cu indiferență Căpitanul.

— Hăis! îi strigă comisarul furios!

— Cea! îi răspunse Kivalda, fără să se miște, rece, obraznic, arătându-și dinții.

— E afară din cale, strigă Comisarul, atât de furios că se făcuse roșu până în albul ochilor. N'am să las să treacă asta așa...

-- Bună ziua, domnilor; respectele mele... rosti negustorul Petunikov cu glas mîeros ivindu-se la ușă.

Cu o privire repede și pătrunzătoare cuprinse pe cei de față, tresări apoi, se dădu c'un pas în urmă, își luă pălăria și se închină evlavios. Pe urmă i se împrăștiă pe chip un zîmbet de izbîndă răutăcios. Cu ochii țintă la Căpitan, întrebă respectuos:

— Ce se petrece aci? A fost ucis cineva pe cât se pare?

— Da, ceva cam așa, îi răspunse judecătorul.

Petunikov oftă adînc, se închină iarăș și începu, cu glas foarte trist:

— O! Doamne, eată de ce mă temeam. Imi aduc aminte... Da, imi aduc aminte... De câte ori intra cineva aci... și când se uita... aoileo! vezi... Iar când te întorci acasă... îți pare că mai vezi încă lucruri... Dumnezeu să ne păziască... De câte mi-era necaz pe dumnealui... pe generalul-șef al batalionului poleit... Dar ce voiți? Mi-era teamă. Înțelegeți... Asemenea om... și să'l alungi!.. Asemenea oameni... Imi ziceam: poate că e mai cuminte să cedez... Altfel, de, știu eu..

Făcu un gest vag cu încetinime, își trecu mâna pe față, își strânse barba și oftă iar.

— Capi primejdioși... Și domnul e un fel de hatman... adevărat hatman de haiduci..

— O să'l cercetăm puțin, zise comisarul c-o mutră care promitea multe lucruri, învăluind pe căpitan cu priviri de ură. Il cunosc și eu destul de bine pe dumnealui!

— A! da.. moșule, suntem vechi cunoștințe, răspunse Kivalda cu familiaritate. De câte ori ți-am uns laba, ție și a-lor tăi, ca să te fac să taci..

— Domnilor, strigă Comisarul, ați auzit? Vă rog să vă aduceți aminte. A! n'o să las să treacă asta așa! Ha! ha... așa merge vorba? Ei, uite,

ține minte... am să te potolesc, prietene nostim ce ești!

— Nu te lăuda înainte de vreme, prietene și mai nostim ce ești! îi răspunse Fomici cu mânie.

Medicul, un tânăr cu ochelari, îl privia foarte curios; judecătorul cu luare aminte nu prea de bine vestitoare. Petunikov păstra înfățișarea celui ce birue; Comisarul făcea gesturi dușmănoase.

În ușă se ivi posomoritul chip al lui Martianov. El înaintă încetșor și se așază înapoia lui Petunikov: bărbia lui se afla deasupra cefeii negustorului.

De după dînsul diaconul se uita holbând ochii lui mititei umflați și roșii.

— Cu toate acestea trebuie să facem ceva, zise medicul.

Martianov se strîmbă strașnic și de odată strănută tocmai peste capul lui Petunikov.

Acesta scoase un strigăt, se încovăiă și sări deoparte: cât p'aci să dea jos pe Comisarul care, îl prinse în brațe.

— Vedeți ce fel de oameni sunt! zise negustorul cu glas de spaimă, arătându-l pe Martianov.

Kuvalda nu mai putea de rîs. Rîseră și medicul și judecătorul. Alte chipuri se iveau și se apropiau mereu de ușă, chipuri mai mult somnoroase, umflate, sîngerii, cu ochii la fel,—capetele cu părul vîlvoiu, uitându-se cu nerușinare la medic, judecător și la comisar.

— De unde răsăriți voi? mormoia urît agentul care însoția pe Comisar, și începu a-i trage de sdrențe și a-i depărta de ușă.

Iera singur însă împotriva tuturor. Ei fără să'l ia în seamă se întesau, duhnind a rachiu, tăcuți, feroși. Kuvalda le aruncă o privire, apoi se uită

la autorităţi, uşor stinjenite de ceata aceasta nu pre aleasă,—şi le zise :

— Domnilor, poate că doriţi să faceţi cunoştiinţa chiriaşilor şi prietenilor mei? Voiţi? De altfel, mai curînd ori mai târziu, obligaţiunile serviciului dumneavoastră vă vor sili la aceasta.

Medicul zîmbi stinjenit; judecătorul îşi muşcă buzele; comisarul văzu ce avea de făcut. Strigă dar în curte :

— Sidorov! Fluera... zi să aducă o căruţă.

— Iar eu vă las, zise Petunikov, arătându-se nu se ştiù de unde. Domnule, vă rog să'mi părăsi astăzi acest loc modest. Voin să dărim cocioaba... Luaţi-vă toate măsurile, căci la dimpotrivă mă voiu adresa Poliţiei..

Un flueraat asurzitor răsună în curte. Chiriaşii, strînşi în uşă, căscău şi se scărpinău.

— Aşa dar nu voiţi să le faceţi cunoştiinţa? E nepoliticos... zise Kivalda.

Petunikov scoase punga din buzunar, căută în ea. luă două monede de câte cinci kapeici şi, după ce'şi făcù cruce, le puse la picioarele mortului.

— Dumnezeu să primiască! Pentru ingroparea rămăşişelor păcătoase...

— Ce! sbieră Căpitanul. Tu? pentru înmormîntare? Ia-le numai decăt. Ci ia-le înapoi odată, ticălosule! Indrăzneşti să dai banul tău furat pentru înmormîntarea unui om cinstit!? Te fac bucăţi acuma!

— Lumină!ia-ta, strigă negustorul spăimîntat, apucând pe Comisar de mîneacă...

Medicul şi judecătorul dădură fuga afară Comisarul strigă:

— Sidorov! aci!

Ex-oamenii se înşesară în uşă, făcînd zid. Feţele

lor obosite se aprindeau, la scena aceasta. Priveau și ascultau.

Kuvalda ridică pumnul d'asupra capului lui Petunikov, urlând și rotindu-și ochii făcând numai sânge.

— Nemernicule! Ia-ți înapoi banii! Făptură josnică! Ia-i, îți zic, că dacă nu, îți înfund ochii cu ei! Ia-i!

Petunikov întinse mâna care-i tremură spre pomană ce făcuse, ferindu-se cu cealaltă mână de pușca lui Kuvalda.

— Fiți martori, domnule Comisar și dumnea-voastră oameni buni... rosti el.

— Noi, ăștia, negustorule, nu suntem oameni buni, rosti „Rămășiță“ cu glasul-i behăitor.

Comisarul, umflându-se în fălci, cu o mână șueră să-i iasă sufletul, și ținea mâna cealaltă d'asupra capului lui Petunikov care se făcea covrig înaintea lui ca și cum ar fi voit să i se lipiască de pânțele.

— Vrei să te fac, viperă murdară, să săruți picioarele mortului? Vrei?

Și apucându-l pe Petunikov de guler, Kuvalda îi făcând vânt ca unei pisici până la ușă.

Desculții se dădură de-oparte ca să-i lase loc negustorului să cadă. Și el li se lungi la picioare, urlând de spaimă.

— Mă omoară! Săriți! Ajutor! M'au omorât

Martianov, ridică încet piciorul, țintind capul negustorului. „Rămășiță“ îi scupă cu poftă în obraz.

Negustorul, dând din brațe și din picioare și apoi rostogolindu-se ajunsese în curte, în hohotul deris al tuturor.

În curte se iviau atunci doi agenți: comisarul, arătându-le pe Kuvalda, strigă falnic:

— Arestați-l; legați-l...

— Legați-l, prieteni... se rugă Petunikov.

— Să nu îndrăzniți a v'apropia. Nu voui fugi. Vou merge singur, zise Kuvalda, înlăturând pe agenți cu brațul.

Ex-oamenii se făceau nevăzuți unul câte unul. Căruța intră în curte. Oamenii posomorîți, sdrențuiți, tîrau acum pe Invățătorul afară din încăpere.

— O să vezi tu; așteaptă puțin.. amenință Comisarul.

— Ei, hatmane, zicea Petunikov în batjocură, necăjit și fericit că vedeă pe Căpitan cum îl legau.

— Ei, și? Prins! Așteaptă.. Vei mai vedeă și altele încă...

Kuvalda tăcea. Se ținea între cei doi agenți, drept, înfricoșător și privia cum ureau pe Invățător în căruță. Omul care apucase pe Invățător să-l ducă, ieră mic de statură, așa că nu putuse așeza și capul în momentul când îi urcase picioarele în căruță. Timp de-o clipă, două, cadavrul stătù în așa pozițiune că s'ar fi zis că el voiă să se arunce din căruță, cu capul în jos, spre a se afundă în pămînt ca să scape de înșii răi și stupizi cari nu-l lăsau în pace.

— Duceți'l, porunci comisarul, arătând pe căpitan.

Kuvalda, mut și posomorît, nu se împotrivi; porni ca să iasă și se plecă trecînd pe dinaintea mortului, însă nu'l privi. Martianov, înlemnit, îl urmă.

Cărtea lui Petunikov se golia repede.

— Hăis!... La drum!...

Vizitiul mișcă hățurile... Căruța se urni, hurducăită pe locul grunțos al curții. Invățătorul acoperit de trențe, iera lungit cu fața în sus: i se

scutura pântecule. Părea că râde blând și că iera mulțămire de-a fi părăsit în sfârșit azilul, spre a nu se mai întoarce acolo.

Petunikov se uită după el. Iși făcu cruce evlavios, apoi se puse a-și scutura cu șapca praful și petele lipite pe haine. Pe măsură ce se curăța, o espresiune de mulțămire i se împrăștia pe chip.

Din curte se uita la Aristid Fomici Kuvalda cum urca coasta la pas, cu mâinile dinapoi legate, nalt, cărunt, pe cap cu chipiul cu galon roșu care părea o diră de sânge.

Petunikov zîmbi a izbîndă și întoarse capul spre azil. De odată se opri însă și se înfioră. În ușă, c'un ciomag în mână, c'un sac mare la spate, se ivia un bătrân înfricoșător, acoperit de sdrențe, încovoiat sub greutatea sarcinei, cu capul plecat pe pept ca și cum voia să se repeadă la negustor.

— Ce vrei tu? întrebă Petunikov. Cine ești?

— Un om, răspunse el cu glas năbușit și spart.

Sunetul akestui glas îi puse inima la loc, ba îl făcu să zîmbiască.

— Un om... Ha, ha!... Să fie oare oameni cei în halul acesta?

Și se dădu de-o parte să'l lase să treacă, pe bătrânul care mergea drept acum și mormăia:

— Sunt de toate felurile... E după voința lui Dumnezeu... Sunt mai răi decât mine... Da... mai răi...

Cerul, ca leșia, privia curtea murdară și pe omul mărunț și curățel, cu bărbuța sură ascuțită, care umbla, măsurând locul cu pași mărunți și cu ochi mici pătrunzători.

Un corb se cocoțase pe acoperămîntul cocioabei.

și, cu gâtul întins, cârâia cu seriozitate, legându-se.

În norii cenușii și aspri cari acoperiau tot cerul, fiera ceva care, ținea de încăpăținare, neîndurător, ca și cum ar fi voit să se spargă și să împrăstie ploaie deluviană, spre a spăla tot noroiul de pe pământul acesta al nenorocirii, al chinurilor și al durerii.

— S F Î R Ș I T —

BIBLIOTECA

„CLIFE DE UITARE“

este publicațiunea literară cea mai răspândită. Ea conține lucrări admirabile, scrise de cunoscuții autori:

H. de Balzac

N. Rădulescu-Niger

François Coppée

H. Sienkiewicz

Guy de Maupassant etc.

Volumul frumos tipărit cu coperta ilustrată în colorii, se vinde numai cu **2 lei** în toată țara.

Petreceți câteva ore frumoase, dacă vă procurați No. 10 din Biblioteca „Clipe de Uitare“, care conține admirabila legendă Ingerul Iubirei și mai multe alte nuvele de o frumusețe și de o duiosie extraordinară, scrise cu un talent desăvârșit de Const. Constantinovici-Romanoff, fost mare duce al Rusiei și președintele academiei de arte și științe din Petrograd.

Tălmăcirea lor în românește este făcută în mod perfect de teologul Grivas Dem. Cruceanu.

Pentru a vă convinge de conținutul admirabil al numărului acesta din biblioteca pomenită mai sus, vă dăm în întregime, aci mai jos, una din nuvelele care-l compun :

IN RAIU...

— Mama și fiica.— O inimă de mamă.— Amintiri triste.—
„In raiu“.— Credincioasă Maicei Domnului.— „D-zeu
nu părăsește pe acei nenorociți“.—

Soarele se ivise după munții îndepărtați, fără nici un nor, fără nici un vâl. Splendid în majestatea lui, se înălța mereu, poleind cele mai înalte vârfuri ale munților și răspândindu-și lumina până în prăpăstiile cele mai adânci și întunecoase ale pământ-

tului. Natura întregă reînvia, salutând cu bucurie cele dintâi raze ale lui.

Colo, în pădure, pe iarbă, în desișul frunzelor, zăcea o femeie tânără cu chipul frumos, dar palid și slab. Dormea însă, dar somnul său nu era liniștit; tresărea din când în când, — și respirarea-i greoaie și obosită, părea un gemăt nesfârșit.

Doi ochi negri o priveau cu o dragoste pasionată, și din ochii aceia așa de frumoși, picurau lacrimi înbelșugate. Era o copilă grațioasă cu chipul de madonă, cu expresiunea unei bunătăți nemărginite, amestecată cu tristețe.

Adormita făcu o mișcare; își trecu o mână pe frunte, ca și cum ar fi vrut să gonească o idee; se frecă la ochi și se uită împrejur. La câțiva pași stă copila ei, fără să mai plângă, cu un zâmbet suav pe buze.

Copila alergă la ea și-o sărută îndelung pe obrazu-i palid, exclamând:

— „Mămița mea!”

Expresiunea simplă cu adevărat; dar câtă dragoste cuprinsă în ea! Zâmbi mama frumoasei copile; o sărută și-o desmerdă c'o dragoste nemărginită; apoi o strânse cu putere la piept.

Ușor, ușor de tot, copila se smulse din strânsoarea aceea drăgăstoasă, și privind pe mama ei c'o afecțiune de nespus, o întrebă:

— „Dar tata unde e?”

Mama se învineți la chip, și se uită la copila ei care aștepta cu neliniște răspunsul. Urmă o tăcere adâncă.

— „Unde e tata?” repetă copila.

Sărutări delirante, desmerdări impetuoase, acoperiră chipul copilei.

— „Tata unde e?“

Un vâl se sfâșie. Și o iubire sfântă și curată, fără suspine, se ivi în mintea mamei.

* * *

De câte-ori, acolo, în livada verde, nu se întâl-niseră două perechi de buze tremurătoare; de câte-ori acolo, nu-și juraseră o dragoste veșnică! De câte-ori acolo, unde pârâul aleargă murmurând nu se întâl-niseră două perechi de ochi, îmbătându-se de privirile lor! De câte-ori acolo, pe muntele acela depărtat, două inimi nu se uniseră într'o îmbrăți-sare dulce!

Veni o zi, o zi fericită, și acel „da“ solemn fû pronunțat cu bucurie, cu adevărat entuziasm, și Manea — strângând-o la piept — îi șoptise!

— „In veci a mea, adorata mea Maria“.

— „Tata unde e?“

Vâlul se rupe. Lacrimile picură și iar picură. Omul acela e o brută; amenință, înjură și lovește pe femeea pe care a dus-o la altar! Nimic nu-l mișcă, nici plânsetul nenorocitei pe care o ultra-giază, nici copilița lui care zadarnic îi cerșește un zâmbet, o desmerdare. Nimic nu mișcă inima aceea de gheață, nimic!

Veni o zi, o zi tristă, tristă, și mama și copila rămaseră singure. Fugise nemernicul departe de ele, lăsându-le în prada mizeriei, a frigului și a foamei. Nici o veste dela el. Nimic, nimic!

— „Unde e tata?“ întrebă iar copila, nevinovată plină de durere.

— „In raiu!“ — răspunse în sfârșit mama, și plecă ochii suspinând..

Se auzi sunetul unui clopot depărtat. Nenorocita

căzù în genunchi, făcù semnul crucii, împreună mâinile, ridică ochii înlăcrămați în spre cerul senin — și murmură o rugăciune suavă; imn de pace și de iubire.

Copila imită pe mama, și împreună mâinile, ochii săi rătăciră departe, departe; buzele i se agitără ca și cum ar fi întreat îngrijate:

— „Ce o să ne facem?“

În vremea asta mama se rugă: „Nu ne lăsa Maica Domnului, pururea fecioară, în posomorâțul viitor ce ni se deschide. Ajută-ne!“

Și copila, ca'n vis, repetă: „Ajută-ne!“

Un fior, o tăcere scurtă și apoi: „Copiliță dragă, D-zeu nu părăsește niciodată pe cei nenorociți.. Roagă-te lui!“

Copila se rugă; și se uită la mama ei care plângea, plângea.

500 l

— SFÎRȘIT —

UR

VERIFICAT
2007